

Akad. Algimantas Grigelis kalbina LMA prezidentą Jūrą Banį: apie pasirinkimus, mokslą ir Akademiją

HORIZONTALUS POKALBIS

Esate habilituotas mokslų daktaras, profesorius, įvertintas įvairiais apdovanojimais, garbės vardais. Papasakokite apie save, šeimą ir jaunystę, ar šeima, kurioje augote, turėjo įtakos pasirinkant profesiją?

Esu pusiau aukštaitis, pusiau žemaitis. Mano tėtis Jonas Pranas Banys kilęs iš Eržvilko, tiksliau – iš šalia jo esančio Rimšų kaimo, kur praleido savo vaikystę. Baigęs vidurinę mokyklą, jis pasirinko studijuoti matematiką ir įstojo į Vilniaus universitetą. Mama – Regina Brazdžiūnaitė – gimė Antašavoje, dabartiniame Kupiškio rajone. Brazdžiūnų giminės istorija labai įdomi. Povilas Brazdžiūnas – fizikas, akademikas, daugelio eksperimentinės fizikos sričių pradininkas Lietuvoje. Jis buvo jauniausias vaikas

Brazdžiūnų šeimoje. Baigęs dabartinę Panevėžio Juozo Balčikonio gimnaziją, P. Brazdžiūnas kurį laiką dirbo mokytoju Kupreliškyje, vėliau – Biržuose. Tapo Lietuvos kariuomenės savanoriu, mokėsi karo mokykloje, kai 1920 m. Kaune pradėjo veikti Aukštieji kursai, įstojo į juos ir buvo pirmosios fizikų laidos absolventas. Mama buvo tremtinė, grįžusi iš Sibiro įstojo į Vilniaus universitetą, kur baigė fiziką. Taigi, tėtis buvo matematikas, mama – fizikė. Tėtis labai nerimavo, kad pasirinkau fiziką, o ne matematiką, jam atrodė, jog fizika – ne itin rimtas mokslas. Baigiau fiziką Vilniaus universitete ir toliau dirbu šioje srityje.

Įvairios bendruomenės ir asmenys veikia, gyvena pagal tam tikras

nuostatas. Pavyzdžiui, Vilniaus universiteto Filomatų draugijos šūkyje buvo įvardytos trys, jų nuomone, svarbiausios vertybės: moralė, mokslas, tėvynė. Ignoto Domeikos, Vilniaus universiteto auklėtinio, 1831 m. sukilėlio, daug metų dirbusio Čilėje, medalyje išpausti žodžiai: tikėjimas, darbas, altruizmas. Koks Jūsų gyvenimo devizas?

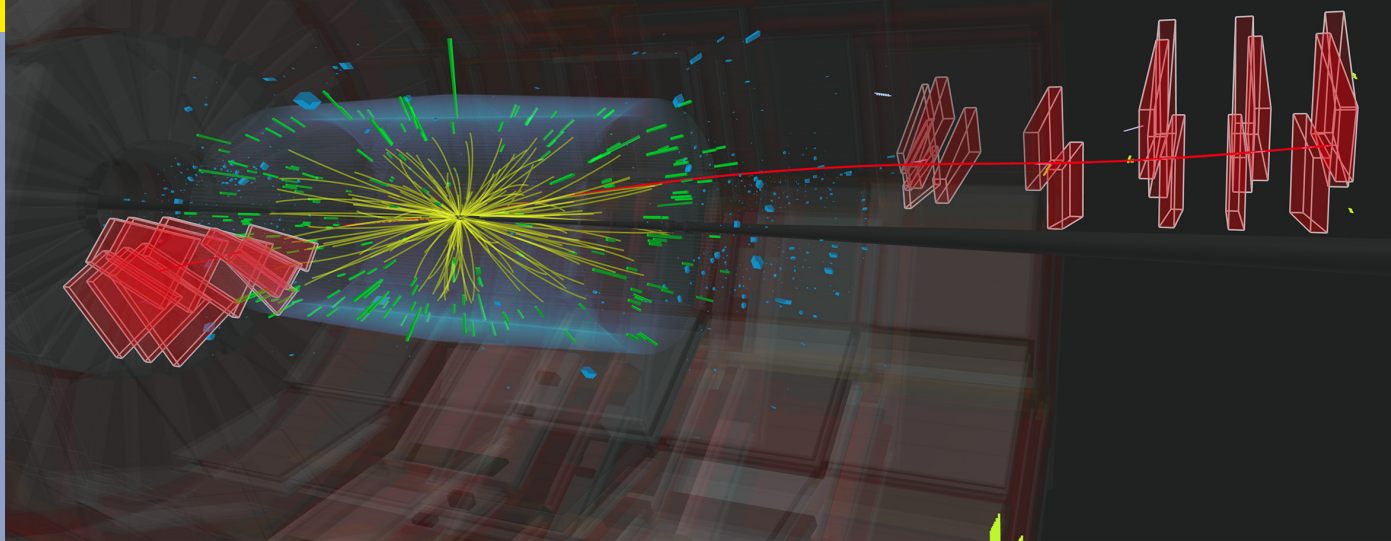
Šiuolaikiniame pasaulyje beveik neliko tokių kruopščiai apgalvotų ir keliais žodžiais suformuluotų šūkių. Man svarbiausia – išlikti doru ir teisingu žmogumi, kurti ir palaikyti gerus santykius su aplinkiniais. Itin svarbu meilė tėvynei – himno žodžiais tariant, gyvename ir dirbame „vardan tos Lietuvos“. Taip pat svarbu moralė, padarumas, sąžiningumas.

CMS Experiment at the LHC, CERN

Data recorded: 2022-Jul-05 14:48:56.743936 GMT

Run / Event / LS: 355100 / 51596902 / 53

Ilustracija iš 13.6 TeV protonų susidūrimų CERN kolaideryje (CMS eksperimento duomenų rekonstrukcija).

Akad. Algimantas Grigelis kalbina LMA prezidentą Jūrą Banį: apie pasirinkimus, mokslą ir Akademiją

>>>

Pakalbėkime apie mokslinę veiklą. Esu paleontologas. Paleontologijos ir su ja glaudžiai susiję geologijos tyrimai padeda suprasti laiko begalybę ir begalinę gamtos įvairovę. Organinio pasaulio biologinė įvairovė yra itin turtinga. Susidariusios biocenozės jungiasi į ekosistemas, kuriose aplinkos elementai itin glaudžiai susiję ir priklausomi vieni nuo kitų. Mano mokytoją akad. Juozą Dalinkevičių domino geologinių sluoksnių logika. Kokia fizinių reiškinių logika Jus domina?

Esu medžiagotyros atstovas, kuriu ir taikau naujus fizikinius metodus medžiagų savybėms tirti. Kartu su kolegomis siekiame atrasti naujų geresnių savybių medžiagų, kurios galėtų būti naudojamos mobiliojo ryšio, kompiuterių ir kitoms šiuolaikinėms technologijoms tobulinti. Kalbant mokslisčiau, mano tyrimų sritys – faziniai virsmai, kristalinės gardelės dinamika, nanomedžiagos, įskaitant dabar populiarią grafeną, anglies nanovamzdelius, saulės elementuose naudojami halidiniai

perovskitai, medžiagų pjezoelektrinės savybės ir kt. Domina faziniai virsmai, kurie kol kas neištirti ir nepaaiškinti, taip pat naujos fazinio virsmo medžiagos. Esant fazinio virsmo aplinkai medžiagų savybės tampa ekstremalios, pasiekiami didžiausi pjezokoefficientai.

Izaokui Niutonui priskiriamas pasakymas „nullus verba“, t. y. „nereikia žodžių“. Atlikęs garsųjį eksperimentą su Londono turguje nusipirkta prizme, jis suprato šviesos esmę, jos spektrą. Ką manote apie eksperimentų svarbą? Kokius įdomiausius eksperimentus esate atlikęs?

Daugelis dalykų gyvenime paremta eksperimentiniais tyrimais. Būtent dėl eksperimentinės fizikos turime puslaidininkius, tranzistorius, įvairias kompiuterių technologijas, tačiau jų nebūtų ir be teorijos, matematinių skaičiavimų.

Kartu su kolegomis fizikais sukūrėme unikalių metodų medžiagų savybėms tirti itin aukštų dažnių (mikrobangų) diapazone. Mano vadovaujama mokslininkų grupė

pasirašė sutartį su tarptautine bendrove „Honda“. Tyrimams atlikti ji galėjo pasitelkti bet kurią Amerikos ar Europos mokslininkų grupę, tačiau mūsų pasiekti rezultatai paliko tokį gerą įspūdį, kad pasiūlė bendradarbiauti būtent mums.

Dėl unikalių tyrimų metodų, įrangos, kuri neturi analogų pasaulyje, tiriamo medžiagų savybes itin plačiame dažnių intervale, kuo negali pasigirti kitos mokslininkų grupės. Sujungę plačiadažnę dielektrinę, elektronų paramagnetinio rezonanso (EPR) ir ultragarsinę spektroskopijas, galime išsamiai įvertinti medžiagų savybes.

Naujos kartos mobiliųjų ryšių, kompiuterių technologijoms naudojami vis aukštesni dažniai. Norint naudoti modernias, šiuolaikinius poreikius atitinkančias medžiagas, pirmiausia reikia ištyrėti ir žinoti jų savybes. Šioje srityje esame vieni lyderių pasaulyje.

Norėčiau paklausti apie vadinamąjį standartinį modelį, kuriame aprašomos elementariosios dalelės. Prieš

>>>

Akad. Algimantas Grigelis kalbina LMA prezidentą Jūrą Banį: apie pasirinkimus, mokslą ir Akademiją

>>>

dešimtmetį atradus Higso bozoną, už kurio atradimą, beje, skirta Nobelio fizikos premija, kalbėta, kad branduolio teorija užbaigta, ląstelės sudėtis išaiškinta. Po Higso bozono atrasta dar naujų dalelių ir, manoma, kad tai naujosios fizikos pradžia. Šie procesai susiję su gyvybės teorija, gyvybės atsiradimu. Kaip Jūs tai pakomentuotumėte?

Kai I. Niutonas suformulavo dėsnius, kuriais remiasi visa klasikinė mechanika, buvo manoma, kad visi pagrindiniai mechanikos dėsniai atrasti ir viskas aplink vyksta pagal juos, tačiau tuomet prasidėjo branduolio fizikos raida, prie kurios reikšmingai prisidėjo Verneris Karlas Heizenbergas, Nilsas Boras, Ernestas Rezerfordas ir kiti mokslininkai. Paaiškėjo, kad viskas yra kur kas sudėtingiau nei atrodė I. Niutonui, prasidėjo visiškai kitokie moksliniai tyrimai. Minėtas Higso bozonas – kvantinės fizikos tyrimų objektas. Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacija (CERN) tiria elementarių dalelių prigimtį, Higso bozoną. Manau, kad tokios itin mažos dalelės, kurios beveik arba visiškai neturi masės, yra tik pradžia, ateityje laukia dar aukštesnio lygio kvantinė fizika. Tikėtina, kad mūsų Visata ir dalelių sudėtis yra dar sudėtingesnė nei manome šiandien.

Labai įdomu. Kaip žinome, fizikai mėgsta juokauti. Girdėjau, kad daleles, kurios atrastos po elementariųjų, svarstoma pavadinti „linkmosiomis“. Ką apie tai manote?

Taip, fizikai mėgsta juokauti, šis pavadinimas gražus ir linksmas. Rimtas mokslas be juokų neįmanomas.

Pakalbėkime apie Lietuvos mokslų akademiją. Prieš kelerius metus viename savo pranešimų teigėte, kad dabartinis Akademijos statutas yra tinkamas, tačiau akademikams kyla klausimų. Vienas jų – dėl termino „nariai emeritai“ ir šių narių teisių. Kai kurie nariai emeritai mano, kad Akademijos statuto nuostata, jog

Akademijos nariai pagal jų amžių skirstomi į tikruosius narius ir narius emeritus, yra netinkama. Narių emeritų yra palyginti nemažai, tačiau jie neturi balsavimo teisės tikrųjų narių rinkimuose. Galbūt reikėtų apie tai pasvarstyti, vietoj „nariai emeritai“ rinktis kitą pavadinimą?

Gerbiu visus akademikus, nepriklausomai nuo jų amžiaus. Manau, kad ankstesnė tvarka iki patvirtinant šiuo metu galiojantį Akademijos statutą buvo netinkama: nauji akademikai galėjo būti renkami tik netekus ankstesniųjų. Susidūre su problema, kad Akademija seno: vidutinis narių amžius kasmet padidėdavo maždaug metais. Pagal Akademijos statutą aukščiausias kolegialus savivaldos organas yra narių visuotinis susirinkimas, kuris priima sprendimus dėl visų esminių klausimų. Vyresnio amžiaus akademikai ne visuomet gali dalyvauti visuotiniuose susirinkimuose, todėl tampa sunku surinkti kvorumą, o jo nesant negalime priimti sprendimų, stringa darbai. Dėl pavadinimo ir teisių galima diskutuoti – tam reikėtų platesnės diskusijos, tačiau, mano nuomone, sprendimas įvesti nario emerito statusą, kad atsirastų laisvų vietų jaunesniems mokslininkams, buvo tinkamas.

Be to, pernelyg dažnai keičiant statutą institucija taptų nestabili, todėl siūlau lukterėti dar keletą metų, įvertinti situaciją ir, jei akademikai pageidaus, bus galima imtis pokyčių. Akademijos prezidentas yra vykdytojas, o vykdytinus sprendimus priima Akademijos narių visuotinis susirinkimas, kuriame dalyvauja visi nariai, nepriklausomai nuo jų amžiaus.

Būtina atsižvelgti į visų akademikų, įskaitant senjorų, nuomonę. Tai išmintingi, didžiulę patirtį sukaupę mokslininkai. Džiaugiuosi, kad jie yra mūsų bendruomenės nariai. Tai ne tik Akademijos, bet ir visos valstybės turtas. Žmonės, kurie dirbo keliasdešimt metų tam tikroje mokslo srityje, yra aukščiausio lygio ekspertai: jei valstybė neturėtų tokių ekspertų, kas patartų

valdžios institucijoms? Akademijos viena funkcijų būtent ir yra teikti ekspertinius siūlymus LR Vyriausybei, LR Seimui, kitoms institucijoms.

Manau, reikėtų numatyti, galbūt įtraukti ir į Akademijos statutą tam tikrą tvarką dėl Akademijos leidybinės veiklos. Akademiniai žurnalai nyksta, jiems išsilaikyti labai sunku. Tiems, kurie leidžiami anglų kalba, turi tarptautinio lygio autorių, šiek tiek geriau sekasi, tačiau tokių nedaug. Kaip galima įveikti šią leidybos krizę?

Lietuva yra nedidelė valstybė, mokslininkų taip pat nedaug. Daugelis žurnalų susiduria su vadinama „portfelio“ problema, t. y. nesurenka straipsnių, reikalingų numeriui išleisti, arba svyruoja ant ribos, surinks ar ne. Po 1990-ųjų buvo daug mokslo žurnalų. Labai gaila, daugelio leidyba nutrūko, nes nesurinkdavo reikiamo straipsnių „portfelio“.

Ši problema susijusi ir su mokslo veiklos rezultatų vertinimo sistema. Pagal ją tyrimams skiriamas finansavimas priklauso nuo publikacijų skaičiaus, kiek iš jų paskelbta „Web of Science“ duomenų bazės leidiniuose. Jaunimui, kuris siekia karjeros, ketina dalyvauti konkursuose, gintis disertacijas, dirbti mokslinį darbą, svarbu spausdinti straipsnius kuo aukštesnio poveikio (*impact*) faktoriaus žurnaluose. Dėl to lietuviškų žurnalų situacija tampa dar sudėtingesnė – jų poveikio faktoriai žemesni nei užsienio žurnalų. Taigi, lietuviškų mokslo žurnalų likimas priklauso ir nuo mokslininkų pasirinkimo, kur skelbti straipsnius.

Sunku tiksliai įvardyti, kiek mokslo žurnalų reikia, kokie jie turi būti ir kaip mokslo produkcija turi būti vertinama. Manau, taip pat esu sakęs ir LR Seime, Lietuva turi turėti savo mokslo žurnalų. Juose bent straipsnių santraukos skelbiamos lietuvių kalba ir tai leidžia išsaugoti lietuvių kalbos mokslinę terminiją. Jei jos nevertosime, ji gali sunykti.

>>>

Akad. Algimantas Grigelis kalbina LMA prezidentą Jūrą Banį: apie pasirinkimus, mokslą ir Akademiją

>>>

Dar viena įdomi tema – habilitacinės disertacijos. Po Nepriklausomybės atkūrimo rengiant Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą jų atsisakyta. Yra mokslininkų, kurie po doktorato apgynimo siekia profesūros, intensyviai dirba mokslinį darbą, parengia mokslo veikalų ir norėtų gintis habilituoto daktaro disertaciją. Galbūt vertėtų suteikti tokią galimybę? Habilitacijos yra išlikusios Lenkijoje ir kai kuriose kitose šalyse.

Pasaulyje paplitusios dvi mokslo laipsnių sistemos: britiškoji, pagal kurią yra tik mokslų daktarai, ir vokiškoji, pagal kurią yra mokslų daktarai ir habilituoti mokslų daktarai. Lietuvoje kurį laiką gyvavo vokiškoji sistema, tačiau 2009 m. pereita prie britiškosios sistemos ir atsisakyta habilituoto mokslų daktaro laipsnio. Panaikinus habilitacines disertacijas, pareinamuoju laikotarpiu buvo įvesta habilitacijos procedūra. Pagal tuometį LR švietimo įstatymą profesoriaus pareigas galėjo užimti habilituotas daktaras arba habilituoto mokslų daktaro kvalifikaciją atitinkantis asmuo. Habilitacijos procedūra buvo tik patikrinimas, ar mokslininkas atitinka habilituoto mokslų daktaro lygį, tačiau habilituoto mokslų daktaro laipsnio nesuteikė.

Praėjus daugiau kaip dešimtmečiui sugrąžinti habilitacijas būtų labai sudėtinga, teks prisitaikyti prie dabartinės sistemos. Per šį laikotarpį atsirado daug profesorių, turinčių tik daktaro laipsnį. Tiesa, profesoriaus pareigybės kvalifikacinius reikalavimus nustato patys universitetai, todėl, mano nuomone, pasitaiko ir piktinaudžiavimo atvejų, kai profesoriaus vardai suteikiami asmenims, neatitinkantiems habilituoto daktaro lygio.

Kalbėjau tik apie galimybę gintis habilituoto mokslų daktaro disertaciją. Žinau keletą biologijos, istorijos sričių mokslininkų, kurie apgynė habilitacinius darbus Lenkijoje, kiti

ketina tai daryti Švedijoje. Turbūt reikėtų tokią iniciatyvą palaikyti.

Kaip yra pasakęs akad. Jonas Grigas, kai tampa mokslų daktaru, parodai, kad gali daryti mokslą, kai habilituotu daktaru – kad gali vadovauti mokslo kūrybai, turi doktorantų ir kuri mokslinę mokyklą. Siekiantiems habilituoto daktaro laipsnio niekas kelių neužkertą, jie gali jį įgyti Vokietijoje, Lenkijoje ar kitur. Tai mokslininko įvertinimas, tačiau Lietuvoje tokie diplomai nėra nostrifikuojami ir neturi realios įtakos mokslinei karjerai.

Kokių reformų iš Jūsų kaip Akademijos prezidento galima laukti artimiausiu metu?

Labai svarbu stiprinti Akademijos ekspertinę veiklą, dirbti su valdžios institucijomis ir siekti, kad akademikų ekspertizės, siūlymai būtų kuo dažniau girdimi ir į juos būtų atsižvelgiama priimant valstybės strateginius sprendimus. Tai nuolatinis sunkus darbas. Politinė valdžia keičiasi kas ketverius metus, jos sprendimams įtakos turi partijų susitarimai, išpareigojimai rinkėjams, lobistų veikla. Turime siekti, kad mokslo įrodymais grįstos politikos formavimas taptų prioritetu.

Kita svarbi kryptis – leidybinė veikla ir mokslo žinių sklaida. Turime tęsti periodinių mokslo žurnalų, mokslo populiarinimo knygų leidybą. Svarbu dar aktyviau skleisti mokslo ir technologijų naujienas, pristatyti iškiliausios šalies mokslininkus, jų pasiekimus, užtikrinti, kad šios žinios pasiektų ne tik miestų, bet ir regionų gyventojus.

Taip pat turime stiprinti Jaunąją akademiją, į kurią telkiame aktyvius ir perspektyvius jaunuosius mokslininkus, bendradarbiavimą su tarptautinėmis mokslo organizacijomis, Lietuvos regionais, tęsti kitas veiklas.

Prieš baigiant pokalbį, norėčiau prisiminti Akademijos prezidentus. Pirmieji trys Akademijos vadovai – Vincas Krėvė-Mickevičius, Mykolas Biržiška ir Vladas Jurgutis – dirbo

ypatingomis sąlygomis, vykstant karui. Tolesnis Akademijos kelias, pasibaigus karui, vėliau – atgavus Nepriklausomybę, dar vėliau – įstojus į Europos Sąjungą, taip pat buvo paženklintas įvairiais iššūkiais, nuveikta daug svarbių darbų.

Kai 2018 m. vasario mėn. pradėjote eiti Akademijos prezidento pareigas, remdamasis ilgamete patirtimi Akademijoje, parašiau Jums laišką: palinkėjau sėkmės darbe ir pateikiau keletą pastebėjimų dėl Akademijos veiklos. Užsimezgė dialogas, kurį pavadinau *horizontaliais pokalbiais*.

Šis mūsų pokalbis – tai tarsi antrasis mano laiškas, kuris, tikiuosi, sulauks akademikų, kitų skaitytojų atgarsių, galbūt įkvėps ateities darbams.

Likimas lėmė, kad pažinojau visus Akademijos prezidentus, pradedant akad. Juozu Matuliu. Vadovaujant akad. J. Matuliui ir akad. Jurui Poželai Akademija iš tikrųjų vykdė švietimo ir mokslo ministerijos funkcijas. Prezidentui akad. Benediktui Juodkai teko itin sunki misija, su kuria jis sėkmingai susitvarkė: nuo sovietinio modelio, pagal kurį veikia Akademijos Rytų Europoje, tarkime, Čekijoje, Bulgarijoje, Lenkijoje, pereita prie vakarietiško modelio. Buvo atsiskyta mokslo institutų, Akademija ėmė veikti kaip ekspertinė institucija. Ne tik Lietuvos, bet ir kaimyninių šalių – Latvijos, Estijos – mokslų akademijos pasuko tuo pačiu keliu. Akad. Zenono Rokaus Rudziko vienas didžiausių nuopelnų – pradėtas ir išvystytas bendradarbiavimas su Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacija (CERN). Prezidento akad. Valdemaro Razumo laikais patvirtintas Akademijos statutas, pagal kurį šiandien veikia Akademija. Nuveikta daug reikšmingų darbų ir man didelė garbė juos tęsti einant Akademijos prezidento pareigas. •

2022 m. balandžio 26 d.

Lietuvos mokslų akademija

Parengė Evelina Baronienė,

LMA prezidento vyriaus. referentė

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

Antrąjį 2022 m. ketvirtį LMA prezidento Jūro Banio darbotvarkėje buvo nemažai posėdžių LR Seime. Birželio 16 d. LMA prezidentas dalyvavo posėdyje, kuriame Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda skaitė metinį pranešimą. Balandžio 1 d. vyko Laikinosios Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės posėdis tema „Kas ir kaip formuoja Lietuvoje mokslo politiką?“. Švietimo ir mokslo komitete buvo svarstomi Mokslo ir studijų, Švietimo, Sporto įstatymų pakeitimų, skaitmeninės švietimo transformacijos ir profesinio mokymo įstaigų tinklo stiprinimo, kolegijų sektoriaus bei profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarkos, Nacionalinės sporto agentūros steigimo, aukšto meistriškumo sporto finansavimo ir kt. klausimai (04-04, 04-06, 04-13, 04-20, 05-18, 06-17, 06-22). Balandžio 27 d. nuotoliniame posėdyje LMA prezidentas J. Banys pristatė LMA 2021 metų veiklos ataskaitą ir atsakė į komiteto narių klausimus. LMA ataskaitą posėdžio dalyviai įvertino palankiai ir padėkojo LMA prezidentui už jos pristatymą. Balandžio 22 d. J. Banys dalyvavo nuotoliniame Ateities komiteto posėdyje tema „Europos žaliasis kursas: naujojoje geopolitinėje realybėje ir energetinės nepriklausomybės kryžkelėje“, baltųjų 29 d. – posėdyje, kuriame buvo svarstomi inovacijų, mokslo ir verslo modelių suderinamumo ir integravimo perspektyvų klausimai, gegužės 20 d. – viešųjų pirkimų problematika ir ateities sprendimų kryptys.

Gegužės 31 d. J. Banys buvo pakviestas į LR Vyriausybės kanceliarijos tarpinstitucinį pasitarimą dėl Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo ir papildymo, birželio 1 d. dalyvavo LR Vyriausybės Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos posėdyje.

Gegužės 10–12 d. LMA prezidentas J. Banys ir viceprezidentas Zenonas Dabkevičius vyko į Briuselį ir dalyvavo Europos mokslų akademijų federacijos (ALLEA) generalinėje asamblėjoje, birželio 8–10 d. Čekijoje – Europos mokslų akademijų patariamąsios tarybos (EASAC) kasmetiniame posėdyje.

Balandžio 27 d. LMA prezidentas Jūras Banys nuotoliu dalyvavo LR Seimo Švietimo ir mokslo komiteto posėdyje, kuriame pristatė LMA 2021 metų veiklos ataskaitą.

J. Banys dalyvavo ir sakė kalbą įvairiuose renginiuose: monsinyoro Kazimiero Vasiliausko 100-mečiui paminėti skirtame vakare (04-21), akademinėje popietėje „Fizikai Kaune – 100“ (04-22, KTU), konferencijoje „Regionai ir savivalda Lietuvoje – problemos ir perspektyvos“ (04-29), konferencijoje „Lietuvos magistrantų informatikos ir IT tyrimai“ (05-16), Lietuvos mokslų akademijos dienoje Ignalinos rajono savivaldybėje (05-17), akad. Viktorijos Daujotytės knygos „Arvydas Šliogeris: „Mano elementorius buvo Homeras““ sutiktuvėse (05-18), tarptautinėje konferencijoje „Populiarijų genetika iš Baltų perspektyvos: lietuvių genomų mikroevoliuciniai procesai“ (05-20), Lenkijos lietuvių bendruomenės ir Punsco valsčiaus dienoje Lietuvos mokslų akademijoje (05-31), apskritojo stalo diskusijoje „Šiuolaikinių gamybos procesų virtualaus modeliavimo ir jų optimizavimo galimybės“ (06-01), tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Joachimas Lelevelis ir pagalbinių istorijos mokslų praeitis, dabartis, ateitis“ (06-15).

J. Banys nuotoliniu būdu dalyvavo susitikime su Europos Sąjungos šalių akademijų mokslo konsultacinės tarybos viceprezidentu prof. Olivieru Pironneau (05-02),

tiesiogiai – su Lenkijos menų ir mokslų akademijos (Krokuva) prezidentu prof. Janu Ostrowskiu (05-10).

...

Per antrąjį metų ketvirtį įvyko šeši LMA prezidiumo posėdžiai. LMA vadovybė nuolat pateikdavo LMA prezidiumo nariams naujausias žinias iš valdžios institucijų bei supažindindavo su mokslo ir studijų institucijų bei tarptautinių organizacijų perduota informacija.

LMA prezidiumo nariai paskelbė 2022 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursą (04-26), patvirtino LMA mokslų skyrių teikimu komisijas LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijoms skirti (05-24), vėliau 15 šių stipendijų skyrė geriausiems šalies jauniems humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių mokslininkams (06-21). Taip pat LMA prezidiumo nariai patvirtino LR Prezidentų stipendijų konkursui teiktoms paraiškoms vertinti atrankos komisijas (04-26) bei priėmė nutarimą teikti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministrui kandidatus Lietuvos Respublikos Prezidentų Antano Smetonos, Aleksandro Stulginskio, Kazio Griniaus, Jono

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

>>>

Žemaičio ir Algirdo Brazausko vardinoms stipendijoms gauti (06-07). Gegužės 24 d. patvirtinta 2022 m. birželio 21 d. LMA narių visuotinio susirinkimo darbotvarkė ir priimtas nutarimas apdovanoti pasižymėjusius darbuotojus LMA atminimo medaliais. Birželio 7 d. LMA prezidiumo

posėdyje atnaujintos kai kurių LMA leidžiamų mokslo žurnalų redakcinės kolegijos ir patvirtinta LMA mokslų skyriaus vyriausiojo koordinatoriaus pareigybė. Vėlesniuose posėdžiuose buvo sprendžiami birželio 21 d. LMA narių visuotinio susirinkimo organizavimo klausimai

ir nutarta iš anksto pradėti rengtis 2022 m. rugsėjo 20 d. LMA narių visuotiniam susirinkimui, kuriame bus pranešta apie laisvas LMA tikrųjų narių pagal specialybes vietas ir kandidatų joms užimti iškelimo tvarką. •

*Parengė Lyda Milošienė,
LMA vyriaus. referentė*

VISUOTINIAI SUSIRINKIMAI

Kad mokslas ir verslas surastų vienas kitą

Birželio 21 d. įvyko LMA narių visuotinis susirinkimas. Renginio pradžioje tylos minute buvo pagerbtas Akademijos užsienio narių Romualdo Viskantos, Vytauto Viktoro Klemo, nario emerito Algio Petro Piskarsko atminimas.

LMA prezidentas Jūras Banys tarė įžangos žodį ir apžvelgė 2022 m. pirmojo pusmečio įvykius. Svarbiausi iš jų: Seime teigiamai įvertinta LMA 2021 metų veiklos ataskaita, Akademijoje įteiktos Lietuvos mokslo premijos, atrinktos „L'Oréal Baltic“ stipendijų konkurso „Moterims moksle“ laureatės, Žemelyje LMA narių pastangomis atidengtas paminklas žymiam Lietuvos mokslininkui Teodorui Grotusui, LMA prezidentas J. Banys ir viceprezidentas Zenonas Dabkevičius dalyvavo Europos mokslų akademijų patariamiosios tarybos (EASAC), Visos Europos mokslų akademijų federacijos (ALLEA) posėdžiuose užsienyje. Taip pat LMA išleido monografiją ukrainiečių kalba „Slavų kronikos Senovės Rusios formavimosi išvakarėse: gyvulininkystė ar medžioklė“ ir perdavė karo niokojamai valstybei. LMA nedelsdama paskelbė ir kreipimąsi dėl karo Ukrainoje. Ketinama išleisti knygą apie COVID-19 pandemijos pamokas, nes šios žinios pravers ateityje.

Taip pat J. Banys atkreipė dėmesį, kad sėkmingai buvo parinkta susirinkimo darbotvarkė. Mat mokslo ir verslo ryšių stiprinimas yra būtina

Iš kairės: LMA prezidentas akad. Jūras Banys, Inovacijų agentūros direktorė Romualda Stragiene, Lietuvos inovacijų centro Inovacijų paramos paslaugų departamento vadovas Artūras Jakubavičius ir Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas akad. Romas Baronas.

valstybės klestėjimo sąlyga, o mūsų šalyje tokio glaudaus bendradarbiavimo dar trūksta. Tą savo metiniame pranešime Seime birželio 16 d. pažymėjo ir LR Prezidentas Gitanas Nausėda.

LMA prezidento J. Banio padėkos buvo įteiktos ilgamečiam žurnalo „Filosofija. Sociologija“ redakcinės kolegijos pirmininkui akad. Arvydui Virgilijui Matulionui, ilgametei žurnalo „Lituanistica“ redakcinės kolegijos narei prof. dr. Sandrai Grigaravičiūtei. Garbingų jubiliejų proga pasveikinti akademikai Mindaugas Malakauskas (50), Romualdas Karazija (80), Vytas

Antanas Tamošiūnas (80). LMA atminimo medaliais apdovanoti LMA Organizacinio skyriaus vadovas dr. Andrius Bernotas, LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė Aldona Daučiūnienė ir LMA vyriausioji referentė Lyda Milošienė. Anksčiau skirtas LMA atminimo medalis įteiktas akad. Rymantui Jonui Kažiui.

Pirmoji apie inovacijų politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje, pasauliniu mastu konkurencingo ir inovatyvaus verslo skatinimą šalyje mintimis pasidalijo neseniai paskirta Inovacijų agentūros direktorė

>>>

Kad mokslas ir verslas surastų vienas kitą

>>>

LMA prezidento Jūro Banio padėka įteikta ilgamečiam žurnalo „Filosofija. Sociologija“ redakcinės kolegijos pirmininkui akad. Arvydui Virgilijui Matulioniui (kairėje).

Akad. Romualda Karazija (kairėje) 80-ies metų jubiliejaus proga sveikina LMA prezidentas J. Banys.

80-ies metų jubiliejaus proga pasveikintas akad. Vytas Antanas Tamošiūnas.

LMA atminimo medaliais apdovanoti (iš kairės): skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė Aldona Daučiūnienė, vyriausioji referentė Lyda Milošienė ir Organizacinio skyriaus vadovas dr. Andrius Bernotas.

Romualda Stragienė. Ji teigė, kad kelių institucijų funkcijas perėmusi agentūra sieks sinergijos ir optimizavimo. Bus dirbama vieno langelio principu, kad inovacijų valdymo procesai būtų vienose rankose. Kadangi inovacijų politiką formuoja Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Inovacijų agentūra yra jos rankos ir kojos. Iš esmės norima sukurti efektyvią inovacijų diegimo sistemą. Naujoji agentūra turėtų tapti įvairesnių paslaugų platforma, kurioje verslas lengviau atrastų jiems patrauklias, naujas mokslo pasaulio idėjas.

Lietuvos mokslo tarybos (LMT) pirmininkas akad. Romas Baronas kalbėjo apie LMT misijos įgyvendinimą. Jis supažindino susirinkusiuosius su LMT struktūros ir funkcijų pokyčiais. Tarp svarbiausių – taryba tampa pavaldi Vyriausybei, prie LMT prijungiama Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (MITA) darbuotojų dalis. Taip pat įkurtas naujas Mokslo ir studijų politikos ekspertų komitetas. R. Baronas pabrėžė, kad jo vadovaujamos institucijos specialistai teiks siūlymus dėl mokslo tyrimais grįstų

inovacijų finansavimo ir vystymo. Čia akcentuojamas mokslo aspektas, nes į LMT kreipiasi mokslininkai, o į inovacijų agentūrą – verslo atstovai.

Pranešimą apie naujausius Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pokyčius nuotoliniu būdu perskaitė LR Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas akad. Artūras Žukauskas. Jo žodžiais tariant, pagaliau pavyko sutvarkyti mokslo ir švietimo institucijų finansavimo struktūrą, sudarytą iš trijų blokų: bazinio, skatinamojo ir strateginio finansavimo. Valstybės finansavimas >>>

Kad mokslas ir verslas surastų vienas kitą

>>>

mokslo, technologijoms ir eksperimentinei plėtrai (MTEP) išaugo 30 proc. Tačiau siekiama padidinti šį finansavimą iki 0,75–1 proc. BVP.

Didžiausia artimiausios ateities problema – kaip užtikrinti studijų kokybę. Šį klausimą bus bandoma spręsti visų pirma griežtinant atranką. Todėl stojantieji teks laikyti tris egzaminus. Kitas aspektas – studijų finansavimo pokyčiai. Atsiranda finansavimas ir studijų kokybei gerinti. Taip pat įteisinamas studentų „nubyrėjimas“, kad aukštųjų mokyklų finansavimas išliktų stabilus. Trečia, bus atsižvelgiama į studentų socialinę sudėtį, kad ji atitiktų visuomenės struktūrą. Tai leistų į aukštas mokyklas iš įvairių šalies regionų pritraukti daugiau talentingų, motyvuotų studentų, kurie dėl finansinių ar kitų priežasčių iki šiol nesirinkdavo tokių studijų. O socialinės dimensijos plėtra reiškia, kad ketinama į valstybės finansuojamas vietas priimti iki 10 proc. studentų ne tik pagal balus, bet atsižvelgiant į kitas

jų patirtis (darbo stažą, atliktą karinę tarnybą, savanorišką veiklą ir pan.).

Taip pat A. Žukauskas pažymėjo, kad sprendžiama ir tyrėjo karjeros problema, taikant Europos šalyse pasiteisinusius modelius. Šie pokyčiai jau seniai buvo pribrendę, tad labai gerai, kad partijoms pavyko sutarti dėl esminių studijų ir mokslo reformos kryptių.

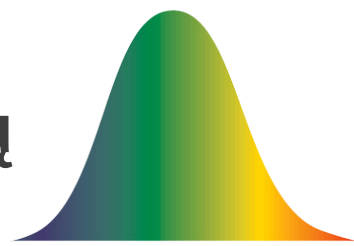
Siekiant didinti valstybės konkurencingumą, būtina kuo efektyviau mokslo idėjas versti inovatyviais produktais, Lietuva turi spartinti šį procesą. Apie mokslo ir verslo bendradarbiavimą pranešimą skaitė Lietuvos inovacijų centro Inovacijų paramos paslaugų departamento vadovas Artūras Jakubavičius. Jis priminė susirinkusiesiems, kad mokslas irgi yra verslas, gaminantis žinias. Tik reikia mokėti jas parduoti globalioje rinkoje, kurioje pastaruoju metu vyrauja trys ekonomikos tendencijos: skaitmeninė, žiedinė (kartu ir „žaliojo kurso“) ir sidabrinė. Visos jos pagrįstos objektyviais poreikiais, tokiais kaip būtinybė mažinti aplinkos taršą ir

poveikį klimato kaitai, kuo efektyviau naudojant gamtinius išteklius, arba didinti gamybos našumą, atsižvelgiant į gyventojų senėjimą ir su tuo susijusį darbo jėgos trūkumą. Verslas iš tiesų galėtų glaudžiau bendradarbiauti su mokslininkais, nes inovacijų poreikis, ypač šiose srityse, sparčiai auga. Bet gal trūksta pasiūlos? Matyt, mokslo institucijoms reikėtų išradingiau ir efektyviau, padedant kad ir naujam Inovacijų agentūrai, pardavinėti ar siūlyti savo produkciją. Pranešimus ir diskusiją puikiai apibendrino Lietuvos darbdavių konfederacijos prezidentas Danukas Arlauskas, pacitavęs Steve'ą Jobsą, kuris teigė, kad išliks verslai, dirbantys meno ir technologijų sankirtoje. Kadangi inovacijos, naujos idėjos dažniausiai gimsta įvairių sričių sandūroje, Lietuvai taip pat svarbu nesiblaškyti, o ieškoti, kaip tose įvairių mokslų ir technologijų, gal ir meno, sankirtose atrasti verslus, kuriančius ateitį. •

Parengė dr. Rolandas Maskoliūnas, LMA vyriaus. specialistas ryšiams su visuomene

MOKSLO TENDENCIJOS

Lietuvos mokslininkų išrastam parametriniam čirpuotų impulsų stiprinimo metodei – 30 metų

2018 m. Nobelio premiją pelnęs čirpuotų šviesos impulsų stiprinimo (angl. *Chirped Pulse Amplification*) metodo išradimas padėjo sukurti naujos kartos galingų ultratrumpųjų impulsų lazerius, atvėrusius neribotas galimybes eksperimentinės fizikos srityje: pradedant kokybiškai naujais fundamentiniais tyrimais ir baigiant įvairiausių lazerinių technologijų kūrimu.

1992 m. Vilniaus universiteto (VU) Lazerinių tyrimų centro mokslininkai Audrius Dubietis, Gediminas Jonušauskas ir Algis Petras Piskarskas pasiūlė ir pademonstravo „modifikuotą“

čirpuotų šviesos impulsų stiprinimo metodą, vietoj lazerinio stiprintuvo panaudodami parametrinį šviesos stiprintuvą. Toks stiprintuvas veikia kitokiu principu nei lazeris, o stiprinti naudojami dvejopu šviesos spindulių lūžiu pasižymintys skaidrūs kristalai. Pats kristalas šviesos nesugeria ir neperspinduliuoja, tačiau atlieka katalizatoriaus vaidmenį perduodant energiją iš vienos šviesos bangos kitai. Parametrinis šviesos stiprintuvas leido išvengti nemažai fundamentinių apribojimų, turėjusių didelės įtakos lazerinio stiprintuvo veikimui.

Parametriniame stiprintuve šilumos nuostoliai yra itin maži, o tai yra pagrindinis lazerinio stiprintuvo greita veiką ribojantis veiksnys. Labai plati stiprinimo juosta leidžia stiprinti pačius trumpiausius, vos keleto femtosekundžių trukmės impulsus. O svarbiausia, kad toks stiprintuvas puikiai veikia tose spektro srityse, kuriose lazeriniai stiprintuvai tiesiog neegzistuoja.

Sukurtas metodas buvo pavadintas optiniu parametriniu čirpuotų impulsų stiprinimu (*Optical Parametric Chirped Pulse Amplification*, OPCPA) ir šviesaus atminimo akademiko A. P. Piskarsko

>>>

Lietuvos mokslininkų išrastam parametriniam čirpuotų impulsų stiprinimo metodui – 30 metų

>>>

pastangomis tapo plačiai pripažintas pasaulyje. Pradžioje OPCPA metodas imtas taikyti kuriant dideles ir sudėtingas labai aukštos galios lazerines sistemas. Remiantis šiuo metodu sukurtos sistemos, pagal savo veikimo parametrus jau lenkiančios galingiausias titano legiruoto safyro ir neodimiu legiruoto stiklo lazerinių stiprintuvų sistemas.

Įdomu tai, kad tik apie 2004 m. imta suvokti, kad OPCPA metodas puikiai tinka kurti kompaktiškas, vadinamąsias stalines (*table-top*) sistemas, galinčias sėkmingai konkuruoti su femtosekundiniais kietojo kūno lazeriais, kurie paskutiniame praėjusio amžiaus dešimtmetyje padėjo pasiekti ryškų proveržį fundamentinių ir

taikomųjų mokslų srityse. Kompaktiškų OPCPA sistemų bumas prasidėjo apie 2005-uosius, o naujas kokybinis tokių sistemų kūrimo šuolis įvyko prieš gerą dešimtmetį, atsiradus labai efektyviems iterbio lazeriams, kurie buvo naudojami kaip stiprintuvo kaupinimo (paprastai tariant, maišinimo) šaltiniai. Pasaulyje buvo sukurtos rekordiška trumpus šviesos impulsus generuojančios įvairios OPCPA pagrindu veikiančios sistemos, paskatinusios naujus ultrasparčių ir stipriai netiesinių reiškinių tyrimus atomuose, molekulėse ir plazmoje.

Nuo OPCPA išradimo prabėgo apie 20 metų, kol šis metodas imtas taikyti kuriant komercines

sistemas. Vienas ryškiausių komercinės sėkmės pavyzdžių – itin didelės galios OPCPA sistema, prieš penkerius metus sukurta VU Lazerinių tyrimų centre, bendradarbiaujant su Lietuvos lazerių pramonės įmonėmis „Light Conversion“ ir „Ekspla“. Netrukus ji tapo galingiausio Europos lazerio SYLOS prototipu, kuris šiuo metu jau įdiegtas milžiniško Europos infrastruktūros projekto „Extreme Light Infrastructure“ (ELI) padalinyje Vengrijoje. Šis pavyzdys iliustruoja, kad ryškių ir svarbių mokslo atradimų brandos laikotarpis kartais būna kur kas ilgesnis, nei to tikisi vis greitejančiu tempu gyvenanti visuomenė. •

Akad. Audrius Dubietis

RENGINIAI – KONFERENCIJOS – AKADEMINIAI SKAITYMAI

Žmogaus ir gamtos sauga

Gegužės 4–6 d. Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijoje (VDU ŽŪA) ir VDU Botanikos sode vyko 28-oji tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija „Žmogaus ir gamtos sauga 2022“, kurią organizavo VDU ir LMA. Ši konferencija vyksta kasmet, pažymint pasaulines Sveikatos, Aplinkos apsaugos bei Darbuotojų saugos ir sveikatos dienas. Konferencijos tikslas – skelbti ir aptarti tarpusavyje susietų žmogaus saugos ir sveikatos, technologijų vystymo bei gamtos apsaugos tyrimų rezultatus, sudarant galimybę mokslininkams ir kitiems (ypač jauniems tyrėjams) šiais rezultatais dalytis ne tik su mokslininkais ir studentais, bet ir ūkininkais, žemės bei miškų ūkio ar kitų sričių specialistais, populiarinti žmonių saugos ir gamtos apsaugos nuostatas.

VDU ŽŪA kanclerė prof. dr. Astrida Miceikienė pasveikino konferencijos dalyvius ir džiaugėsi konferencijos produktyvumu bei naujomis idėjomis. Palinkėjo įdomių diskusijų, gerų idėjų ir kolektyvų susibūrimų ateities tyrimams. VDU ŽŪA Inžinerijos fakulteto

Organizatorių ilustr.

dekano doc. dr. Rolando Domeikos teigimu, gausus konferencijos pranešėjų ir straipsnių skaičius įrodo, kad konferencija yra reikšminga. Sveikindamas plenarinio posėdžio dalyvius VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakulteto dekanas prof. dr. Vitas Marozas atkreipė dėmesį, kad konferencijoje visada matomas žmogus, o gamta ir žmogus yra neatsiejami. Džiaugėsi, jog konferencijos pranešimuose daug dėmesio skiriama biologinei įvairovei išsaugoti.

Plenarinio posėdžio metu buvo perskaityti keturi pranešimai: „Biologinės

įvairovės apsauga miško ekosistemoje“ (VDU ŽŪA prof. dr. Gediminas Brazaitis), „Bioįvairovės reikšmė sprendžiant visuomenės sveikatos problemas“ (VDU Botanikos sodo prof. habil. dr. Ona Ragažinskienė), „Europos susitarimas dėl dirvožemio“ (VDU ŽŪA doc. dr. Zita Kriaučiūnienė) bei „Dirbtinis intelektas tvaresniam žemės ūkiui“ (VDU ŽŪA doc. dr. Antanas Juostas). Vyko ir respublikinis mokslinis-praktinis seminaras „Vaistinių augalų paieška ir jų taikymas SARS-CoV-2

>>>

Žmogaus ir gamtos sauga

>>>

prevencijai ir gydymui“, kurį organizavo Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras. Seminare dalytasi mokslo žiniomis apie vaistinių augalų reikšmę žmogaus ir gamtos saugai bei jų racionalų naudojimą.

Diskutuota įvairiomis temomis, susijusiomis su tausojančios gamybos ir perdirbimo bei tiksliosios žemdirbystės techniniais ir technologiniais sprendimais, aplinkosaugos bei darbuotojų saugos ir sveikatos

klausimais, vandens inžinerijos problemomis, gyvenamosios aplinkos rizikos veiksnių poveikio žmogaus sveikatai tyrimais, biologinės įvairovės agro-, hidro- ir miško ekosistemose klausimais; aptartos miško auginimo, apsaugos ir daugiatislio naudojimo, rekreacinės miškininkystės, medžioklėtyros ir kitos aktualijos.

Konferencijos metu pristatyti moksliniai straipsniai išleisti mokslo straipsnių rinkinyje „Žmogaus ir

gamtos sauga 2022 / Human and Nature Safety 2022“. Trečiąją konferencijos dieną VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakultetas bei VĮ Valstybinių miškų urėdija konferencijos dalyvius pakvietė į seminarą, skirtą supažindinti su vienu unikaliausių Lietuvoje rezervatų, Punios šilu, kuriame saugomas gamtinis kraštovaizdis su vertingais augalijos ir gyvūnijos kompleksais. •

Akad. Egidijus Šarauskis

Lietuvos universiteto šimtmečiui

100
Lietuvos
universitetui
1922–2022

16-ąją tarptautinę mokslinę konferenciją „Gyvasis gamtos ženklas“ gegužės 12–13 d. internetu organizavo VDU, LMA ir Šiaurės šalių skirstymo mokslų draugija. Šiais metais konferencija skirta Lietuvos universiteto šimtmečiui. Iš šio universiteto išaugo trys šiuolaikinės aukštosios mokyklos – Vytauto Didžiojo universitetas, Kauno technologijos universitetas ir Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (LSMU). Šia proga straipsnio autorius ir konferencijos pirmininkas akad. Audrius Sigitas Maruška perdavė VDU rektoriaus, konferencijos globėjo Juozo Augučio sveikinimo žodį. Jis pabrėžė Lietuvos universiteto steigimo svarbą Lietuvos visuomenės mokslo plėtrai, socialinei, kultūrinei pažangai ir jo vaidmeniui švietimo sistemoje. VDU Gamtos mokslų fakulteto tyrimo kryptį įvairovę konferencijos dalyviams savo sveikinimo kalboje apžvelgė fakulteto dekanas Saulius Mickevičius.

Išskirtinis konferencijos bruožas nuo pat pradžių yra daugiadiscipliniškumas, nes ji apima gamtos, gyvybės ir technologijų mokslus. Konferencijoje pateikiama daug tarpdisciplininių projektų rezultatų. Organizatoriai

konferenciją laiko svarbia švietimo priemone ir studentams bei pradedantiems mokslininkams. Joje pristatyti 24 žodiniai ir 43 trumpieji stendiniai pranešimai. Akad. Elenos Bartkienės ir prof. Gražinos Juodeikienės tyrimų grupės su užsienio partneriais pranešė apie besiformuojančias maisto produktų technologijas, naujų produktų kūrimą ir jų kokybės vertinimą. Ekotoksiškumo ir genotoksiškumo tyrimus, pagrįstus augalų taikymu, pristatė prof. M. Zacchinas ir jo tyrimų grupė iš Romos mokslo tyrimų centro (CNR, Italija). Nikelio toksiškumą aptarė dr. S. Terpilowska iš Lenkijos. Dr. E. Donati su bendraautoriais iš Italijos pristatė įdomius valgomųjų laukinių augalų tyrimų rezultatus. Dr. M. Ligor su prof. B. Buszewskio tyrimų grupės iš Mikalojaus Koperniko universiteto (Lenkija) bendraautoriais pranešė apie neonikotinoidų nustatymo meduje metodologinius principus. Dar keletą pranešimų apie metodologijų vystymą ir įvairių matricų analizę pateikė prof. B. Buszewskio mokslo grupė. Labai tvarkingą π elektronų medžiagų ir bekontaktio laidumo detekcijos taikymą bioaktyvių junginių

analizei šio straipsnio autorius pristatė su tyrimo grupe ir kolegomis iš trijų Japonijos mokslinių tyrimų institucijų, vadovaujamų prof. H. Ihara'o ir prof. M. Takafuji'o. Apdorojimo šaltąja plazma poveikį augalų morfometrijiams ir biocheminiams parametrams aptarė dr. Rasa Žūkienė ir jos tyrimų grupė. LSMU Medicinos akademijos Neurologijos instituto Molekulinės neuroonkologijos laboratorijos mokslininkai pristatė gliomos pacientų kraujo serumo ir navikinių audinių TSP-1 rezultatus. Čekijos Respublikos mokslininkai su kolegomis iš Lietuvos pristatė fluorescenciškai pažymėtų mėginių tyrimus biologiniam aktyvumui vertinti.

Baigiamojoje diskusijoje prof. M. Zacchinas pabrėžė šios konferencijos naudingumą ir atveriamas bendradarbiavimo galimybes. Prof. A. Vegvaris iš Švedijos Karolinskos instituto atkreipė dėmesį, kad konferencijos mastas didėja, pateiktos temos yra svarbios ir aktualios. Konferencijos pranešimų santraukas ir daugiau informacijos galima rasti [interneto svetainėje](#). •

Akad. Audrius Sigitas Maruška, konferencijos pirmininkas

Kepenų transplantacijos aktualijos

Gegužės 27 d. Birštone LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius (BMGMS) kartu su Lietuvos anesteziologų reanimatologų draugija surengė tarptautinę konferenciją „Kepenų transplantacija: nauji pokyčiai ir iššūkiai“, skirtą kepenų transplantologijos ir organų donorystės aktualiams klausimams spręsti.

Konferenciją pradėjo Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) viceministrė dr. Danguolė Jankauskienė, LR Seimo narė Jurgita Sejonienė, LMA BMGMS pirmininkas akad. Limas Kupčinskas, Lietuvos anesteziologų reanimatologų draugijos pirmininkas prof. Andrius Macas pažymėjo, kad ši konferencija ypač aktuali, nes dėl donorinių organų stygiaus atėjo laikas keisti donorystės įstatymą, kad šis atitiktų šiuolaikines daugelio Vakarų Europos šalių nuostatas. Konferencijoje, kurioje dalyvavo Lietuvos ir užsienio anesteziologai, chirurgai, gastroenterologai, intensyviosios terapijos specialistai, Sveikatos ministerijos atstovai, LR Seimo nariai, buvo aptarta, kaip pagerinti organų donorystę Lietuvoje bei išplėsti ribinių

donorų panaudojimą. Priimtas kreipimasis dėl būtinybės tobulinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. sausio 4 d. įsakymą Nr. V-7 „Dėl Mirusio žmogaus audinių ir organų donorystės, paėmimo, ištyrimo, apdorojimo, konservavimo, laikymo ir paskirstymo paslaugų teikimo“ koordinavimo tvarkos.

Nurodytos priežastys keisti SAM įsakymą: nepakankamas kokybiškų donorinių organų kiekis (18,6 efektyvių donorų viename mln. gyventojų); centralizuotas organų donorystės paslaugos koordinavimo modelis neatitinka moderniosios medicinos principų; nepakankama terminologija, neleidžianti apibrėžti visų organų donorystės etapų; būtinybė atskirti organų donorystės ir transplantacijos etapus; neišnaudojamos visos mirusio žmogaus organų ir audinių donorystės formos; nepakankamas organų donorystės procesų kokybės rodiklių skaidrumas ir stebėseną; nepakankamas ir realių poreikių neatitinkantis organų donorystės paslaugos finansavimo modelis.

Pagrindinės įsakymo pakeitimo nuostatos, kurios leistų pasiekti 30 efektyvių donorų viename mln. gyventojų

rodiklį iki 2030 metų: organų donorystės procesą organizuoti pagal ispaniškąjį modelį, remiantis decentralizuotu, regioninio klasterio principu; sukurti organų donorų koordinatorių komandas trijuose regionų centruose Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje, kurios koordinuotų joms priskirtas funkcijas Lietuvos asmens sveikatos priežiūros įstaigų organų donorystės srityje pagal skubios konsultacinės pagalbos organizavimo modelį; sukurti naujos intensyviosios terapijos subspecialybę, leisiančią vykdyti profesionalią veiklą organų donorystės srityje; papildyti donorystės procese naudojamus medicininius terminus; sudaryti sąlygas Lietuvoje vystyti visas donorystės dėl negrįžtamai nutrūkusios kraujotakos ir sutrikusio kvėpavimo kategorijas; sukurti organų donorystės kokybės kriterijų sistemą, analizuoti rodiklius ir tobulinti procesus per grįžtamąjį ryšį; Nacionaliniam transplantacijų biurui pavesti kontroliuoti donorinių klasterių veiklą.

Plačiau apie konferenciją skaitykite akad. Limo Kupčinsko ir prof. Andriaus Maco [straipsnyje](#). •
LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus informacija

Dirvožemio fizika

Lietuvos dirvožemininkų draugija (LDD) prie LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus kartu su Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba ir kitais instituciniais partneriais bei rėmėjais birželio 2–3 d. surengė 5-ąją tarptautinį dirvožemio fizikos simpoziumą. Renginio priešistorė mus nukelia į 2015 m. Vroclavę vykusį 29-ąją Lenkijos dirvožemininkų draugijos suvažiavimą, kuriame svečių teisėmis dalyvavo ir Lietuvos dirvožemininkai. Neformaliuose Lenkijos ir Lietuvos kolegų pokalbiuose ir užgimė ši naujos mokslinio bendradarbiavimo galimybės idėja. Pirmieji keturi tarptautiniai dirvožemio fizikos simpoziumai vyko skirtinguose Lenkijos miestuose (Varšuvoje, Zabže, Krokuvoje ir Liubline), penktąjį

Sveikinimo žodį taria LMA ŽŪMMS pirmininkas Vidmantas Stanys.

Dirvožemio fizika

>>>

simpoziumą patikėta surengti Lietuvos dirvožemininkams. Renginio vaizdo įrašą anglų kalba galima rasti [čia](#).

Renginys kaskart įgauna vis didesnę svarbą ir populiarumą. Šiais metais jį rengiant bendradarbiavo Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Vengrijos, Čekijos, Moldovos ir netgi Kolumbijos mokslo, akademinės bei visuomeninės organizacijos. Simpoziume ypač daug dėmesio buvo skirta perspektyviems dirvožemio fizikinių savybių tyrimo metodams ir jų taikymo inovacijoms

pristatyti bei fizikinių ir cheminių dirvožemio savybių sąsajoms nagrinėti. Iš viso renginio metu buvo pristatyta 13 žodinių ir 23 standiniai pranešimai (renginio pranešimų santraukų rinkinį galima rasti [LDD interneto svetainėje](#)).

Tarptautinė dirvožemininkų bendrystė buvo įprasminama ir simboliu aktu – už reikšmingą ilgametį indėlį plėtojant dvišalę Lenkijos ir Lietuvos dirvožemininkų bendradarbiavimą Lenkijos mokslų akademijos Liublino Agrofizikos

instituto prof. habil. dr. Andrzejui Bieganowskiui bei Krokuvos žemės ūkio universiteto prof. habil. dr. Tomaszui Zaleskiui suteikti Lietuvos dirvožemininkų draugijos garbės narių vardai. Kitas tarptautinis dirvožemio fizikos simpoziumas vyks 2024 m. Prahoje. •

Doc. dr. Rimantas Vaisvalavičius, Lietuvos dirvožemininkų draugijos prie LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus valdybos pirmininko pavaduotojas

Augalų selekcijos 100-mečio pasiekimai

Šiais metais Lietuvos mokslo bendruomenė žymi ypatingą datą – 100 metų, kai buvo įkurta Dotnuvos selekcijos stotis. Tai viena pirmųjų mokslo įstaigų šalyje, kuri, išsivadavusi iš Rusijos imperijos, žengė pirmuosius žingsnius Nepriklausomybės link. Valstybei labai reikėjo žemės ūkio augalų veislių. Tą suprato Lietuvos Vyriausybė ir 1922 m. kovo 1 d. žemės ūkio ministras Jonas Pranas Aleksa pasirašė įsakymą dėl Dotnuvos selekcijos stoties įkūrimo, o jos vadovu tapti pakvietė prof. Dionizą Rudzinską – didelės profesinės erudicijos ir neeilinės biografijos žmogų. Būsimasis stoties vadovas baigė Maskvos karo mokyklą, buvo karininkas, vėliau baigė agronomijos mokslus, įkūrė Maskvos selekcijos stotį. D. Rudzinskas keliavo po įvairias pasaulio šalis, gerai susipažino su selekcijos praktika, patyrė bolševikų pažeminimus. Taip prasidėjo lietuviška augalų selekcija, nesustojusi net per karą. Darbai plėtėsi, keitėsi kartos ir problemos, tačiau ir šiandieną tuose pačiuose laukuose selekciniais augalais žengia mokslininkai, kurdami rytdienos duoną, kad stiprėtų valstybė.

Birželio 8–9 d. Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centre (LAMMC) vyko augalų selekcijos 100-mečiui skirta tarptautinė konferencija „Traditional and

Akad. Vytautas Ruzgas konferencijos dalyviams pristato žeminių kviečių selekcijos programą ir lauko eksperimentus. Gintarės Naujokienės nuotr.

novel tasks for plant breeding / Augalų selekcijos tradiciniai ir naujieji uždaviniai“, kurioje dalyvavo mokslininkai iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Švedijos ir Norvegijos. Pirmąją konferencijos dieną LAMMC direktorius dr. Gintaras Brazauskas kartu su akademikais Vytautu Ruzgu ir Vidmantu Staniu parengė pranešimą „Lietuvos augalų selekcijos šimtmečio kelias – vingiai ir pasiekimai“, kuriame apžvelgė šalies selekcijos mokslo raidą nuo Dotnuvos

selekcijos stoties įkūrimo iki naujausių technologijų taikymo, siekiant padidinti augalo derlingumą, išnaudojant ir kryptingai tobulinant jo genomą. Buvo pristatyta akademikų V. Ruzgo ir V. Stanio sudaryta [monografija „Augalų selekcija Lietuvoje amžių sandūroje“](#).

Renginio dalyvius pasveikino LR žemės ūkio ministerijos viceministras Paulius Astrauskas, Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos direktorius dr. Edvardas Makelis, Žemės

>>>

Augalų selekcijos 100-mečio pasiekimai

>>>

ūkio rūmų pirmininkas dr. Arūnas Svitojus ir direktorius Sigitas Dimaitis, UAB „Dotnuva Baltic“ Sėklininkystės skyriaus vadovas Sigitas Augas, kolegijos iš Latvijos: Žemės ūkio išteklių ir ekonomikos instituto direktorė Ineta Stabulnecė, Isaaks Rašals iš Latvijos universiteto, Latvijos augalų augintojų asociacijos atstovai padovanojo savo išvestą rododendrą, taip pat Estijos augalininkystės tyrimų instituto direktorius Andre Veskioja, svečiai iš Norvegijos.

Už pasiekimus vykdant selekcijos plėtrą apdovanoti dirbantys bei anksčiau dirbę mokslininkai ir techninis personalas, be kurių indėlio būtų sudėtinga vykdyti genetikos ir selekcijos tyrimus.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos padėkos skirtos akademikams

V. Staniui, V. Ruzgui, Algirdui Sliesaravičiui, o Aplinkos ministerijos padėka – akademikui Alfui Pliūrai.

Antrąją konferencijos dieną mokslininkai apžvelgė selekcijos mokslo pasiekimus ir raidos tendencijas savo šalyse.

Estijos augalininkystės tyrimų instituto direktorius A. Veskioja pristatė pranešimą „Augalų selekcijos šiuolaikinė situacija ir jos perspektyvos Estijoje“. Dr. Mara Bleiderė ir dr. Ilzė Skrabulė apžvelgė Latvijos agrarinių išteklių ir ekonomijos instituto Stendės ir Priekulių mokslo centrų aktualijas. LAMMC selektininkas akademikas V. Ruzgas savo pranešime analizavo Lietuvos selekcijos ir sėklininkystės problemas bei aptarė jų sprendimo būdus, o akademikas V. Stanys pristatė Lietuvos sodo ir daržo augalų selekcijos ir genetikos pasiekimus.

Paralelinėse sesijose buvo pristatyti septyni pranešimai. LAMMC ir kitų šalių mokslininkai apžvelgė žemiinių kviečių, miglinių ir pupinių žolių, miško medžių selekcijos pasiekimus ir perspektyvas, analizavo Šiaurės ir Vakarų Baltijos šalių kviečių veislių atsparumą miltligei, dengiamųjų augalų įtaką po jų auginamų augalų derliui ir azoto akumuliacijai, bulvių genotipų azoto panaudojimo efektyvumą, vaizdu pagrįsto augalų fenotipavimo taikymą. [Pranešimų santraukos išleistos atskiru leidiniu.](#)

Vėliau vyko selekcinę programų aptarimas ir pristatymas selekcinuose žeminių ir vasarinių kviečių, vasarinių miežių, avižų, žirnių, pupinių, miglinių ir vejų žolių augynuose. •

LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus informacija

LMA diena Panevėžyje

Birželio 15 d. vyko LMA Technikos mokslų skyriaus organizuota LMA diena Panevėžyje. Vizito tikslas – susitikti su Panevėžio miesto savivaldybės vadovais ir apsilankyti KTU Panevėžio technologijų ir verslo fakultete.

Susitikime savivaldybėje dalyvavo: Panevėžio miesto savivaldybės meras Rytis Mykolas Račkauskas, mero pavaduotojas Valdemaras Jakštas bei mero patarėja Gintarė Maskoliūnienė, LMA nariai viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, akad. Gintautas Dzemyda, akad. Algirdas Vaclovas Valiulis ir akad. Vytautas Ostaševičius, dr. Andrius Bernotas ir kiti LMA darbuotojai.

Pradėdamas pokalbį LMA viceprezidentas Z. Dabkevičius priminė, kad Panevėžio savivaldybė buvo pirmoji, 2003 m. pasirašiusi bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos mokslų akademija. Ši sutartis 2010 m. buvo pratęsta. Panevėžyje yra KTU Technologijų ir verslo fakultetas, kelios verslo įmonės, veikiančios technikos mokslų srityje, tad pokalbyje buvo aptariamas tolesnis bendradarbiavimas, svarstoma, kuo

LMA technikos mokslų specialistai galėtų prisidėti prie šių įmonių veiklos.

Akad. A. V. Valiulis sakė žinantis, kad mieste yra labai pažangių įmonių, tokių kaip UAB „Schmitz Cargobull Baltic“, teko pasižvalgyti ir dar daug praeities ženklų turinčioje UAB „Panevėžio Aurida“. Akademikui atliekant praktiką Panevėžyje 1960 m., mieste sėkmingai veikė muilo fabrikas. Ir dabar, jau po 60 metų, jo veiklą sėkmingai tęsia AB „Naujoji Ringuva“. Panevėžys toliau išlieka svarbus pramoninės gamybos miestas, todėl šiandien ir ateityje labai svarbu rengti aukštos kvalifikacijos inžinierius. Ir akademikai, ir savivaldybės vadovai apgailestavo, kad Panevėžyje iki šiol nepavyko įkurti savarankiškos universitetinės aukštosios mokyklos.

Meras R. M. Račkauskas pasidžiaugė Panevėžyje įkurtu didžiausiu Lietuvoje robotikos varžybų centru „RoboLabas“. Tikimasi, kad jis paskatins regiono vaikus susipažinti su naujausiomis technologijomis, mokytiis programuoti, kurti inžinerinius sprendimus, ugdyti kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir kitas ateities kompetencijas. Centro

„RoboLabas“ atidarymas – svarbus žingsnis Panevėžiui siekiant tapti Šiaurės Rytų Europos robotikos centru.

Renginio dalyviams ir savivaldybės darbuotojams buvo įteiktos LMA iniciatyva leidžiamos mokslo populiarinimo serijos „Mokslas visiems“ knygos „Post tiesa“. Tai labai reikšmingas ir reikalingas kūrinys, ypač politikams, nes pastaraisiais metais viešojoje erdvėje, žiniasklaidoje, politikų diskusijose melagienos ar dezinformacija dažnai užgožia faktus. Jais manipuliuojama pasitelkus socialinius tinklus, „trolių fabrikus“, botus ir kitas inovacijas. Vadinamieji alternatyvūs faktai, siekiant sumenkinti ekspertų, mokslininkų nuomonę, itin paplito politiniame diskurse. Įžengė į posttiesos epochą, kurioje ardomas (kartais sąmoningai) visuomenės pasitikėjimas valstybės ir mokslo institucijomis.

Melagienų skleidėjai žino apie įgimtas mūsų smegenų silpnynes, tam >>>

LMA diena Panevėžyje

>>>

tikrus šališkumus (angl. *bias*), ir jomis sumaniai naudojasi. Socialinių tinklų naudotojai linkę daugiau kreipti dėmesį į dezinformaciją nei į teisingą informaciją. Taip pat jie ieško būtent tokių duomenų, kurie sustiprintų jų skeptišką nuomonę apie, pavyzdžiui, skiepių žalą. Yra tiesos teiginiuose, kad tokie asmenys gyvena savo susikurtame pasaulyje – interneto burbule arba aido kambaryje (*echo chamber*), kuriame cirkuliuoja tik bendraminčių idėjos ir nuomonės. Bene svarbiausias pokytis siejamas su tuo, kad dabar plačiai paskleisti nepatikrintas arba melagingas žinias, naudojantis socialiniais tinklais arba interneto platformomis, itin lengva. Kadangi daugumai mūsų trūksta igūdžių atskirti tiesą nuo manipuliacijos ar melo, šiuos metodus naudoja įvairaus plauko kiršintojai ir populistai, asmenys ir valstybės, taip pat kai kurios korporacijos.

Lee McIntyre'as jau ne vienerius metus tyrinėja šį reiškinį. Todėl knygoje „*Post tiesa*“ (angl. „*Post-truth*“) ne tik išsamiai aprašomos istorinės kultūrinės prielaidos (čia savo neigiamą indėlį įnešė ir postmodernizmo apologetai), leidusios įsigalėti abejojimo tiesa bei faktais tradicijai, tačiau pateikiama ir praktinių patarimų, kaip tiesą atskirti nuo melagingų naujienų. Jo manymu, tą sugeba atlikti net pradinių klasių mokiniai. Taisyklės yra kelios ir jos gana paprastos: 1. Suraskite perskaityto teksto autorių. 2. Patikrinkite informaciją keliuose šaltiniuose. 3. Patikrinkite šaltinio patikimumą (ar jis tikrai ilgai egzistuoja?). 4. Suraskite publikacijos datą. 5. Įvertinkite autoriaus kompetenciją. 6. Paklauskite savęs, ar ši informacija atitinka jūsų turimas žinias? 7. Ar ji atrodo tikroviškai?

Susitikimo pabaigoje taip pat buvo trumpai pristatytos ir padovanotos kitos LMA leidžiamos mokslo populiarinimo knygos: akad. Romualdo Karazijos „Šiuolaikinė fizika smalsiems“, akad. A. V. Valiulio „Medžiagų ir technologijų istorinė raida“, akad. Jono Grigo „Pažinimo šaknys ir vaisiai“.

Vėliau LMA nariai ir darbuotojai lankėsi KTU Panevėžio technologijų ir verslo fakultete, susitiko su fakulteto vadovais ir dėstytojais,

Vienoje KTU Panevėžio technologijų ir verslo fakulteto laboratorijų fakulteto dekanė prof. dr. Daiva Žostautienė (dešinėje) pristato studentų sukurtas pramogines važiuokles.

aplankė laboratorijas bei susipažino su fakulteto iniciatyvomis mokslieiviams, kuriomis siekiama populiarinti inžinerines studijas, aplankė Panevėžio mechatronikos centrą ir aptarė galimas bendradarbiavimo perspektyvas.

Susitikime dalyvavo dekanė prof. dr. Daiva Žostautienė ir mokslo prodekanė dr. Olga Strikulienė, taip pat Technologijų mokymo centro vadovas Remigijus Kaliasas, emeritas, buvęs dekanas dr. Jonas Valickas. Jie pasidžiaugė Technologijų mokymų centru, kurio įkūrimo finansavimu rūpinosi ir prisidėjo buvęs Seimo narys Petras Narkevičius. Šiame centre tikimasi būsimojus inžinierius, konstruktorius, programuotojus pradėti ugdyti kuo anksčiau – nuo pradinių klasių iki pat studijų. Centras išskirtinis tuo, kad su jaunuoliais dirba, jiems pataria ir pamoko universiteto studentai. Rinkodaros ir komunikacijos koordinatore Sonata Liutkevičienė pakvietė ištrūkti iš „Pabėgimo kambario“. Auditorijoje „Design Thinking“ vykusioje diskusijoje be jau minėtų žmonių dalyvavo fakulteto tarybos pirmininkas, UAB „Metalistas Group“ valdybos pirmininkas, Lietuvos inžinerinės pramonės asociacijos LINPRA prezidiumo narys, Panevėžio krašto pramonininkų asociacijos PKPA prezidentas Mantas

Gudas bei Technologijų ir verslumo kompetencijų centro vadovė dr. Nida Kvedaraitė, Panevėžio mechatronikos centro direktorius Mindaugas Dzikaras.

LMA Organizacinio skyriaus vadovas dr. A. Bernotas, kalbėdamasis su KTU Panevėžio fakulteto dekanė, domėjosi, kodėl mažėja siūlomų studijų programų, ar yra anglų kalba dėstomų dalykų, ir užsiminė apie galimybę studentams dalyvauti CERN technikos studentų programoje.

Dekanė atkreipė dėmesį, kad į Panevėžį studijuoti atvyksta užsienio šalių studentai. Akad. A. V. Valiulis jai padovanojo ką tik pasirodžiusio vadovėlio „*Fabrication and processing of materials. An introduction*“ („Medžiagų gamyba ir apdorojimas. Įvadas“) elektroninę versiją.

Grįždami į Vilnių išvykos dalyviai apsilankė Krekenavos Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų bazilikoje ir Paberžės 1863 m. sukilimo muziejuje bei bažnyčioje. Ekskursijos Krekenavoje metu susipažino su garsiosios Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų bazilikos įkūrimo istorija.

Lankantis Paberžėje 1863 m. sukilimo muziejaus vadovė Regina Galvanauskienė pasakojo, kad muziejus įkurtas autentiškai restauruotame mediniame vokiečių kilmės baronų

>>>

LMA diena Panevėžyje

>>>

Šilingų dvaro rūmų pastate. Iš Paberžės beveik prieš 160 metų pirmuosius menkai ginkluotus sukilėlius į kovą su carine santvarka išvedė kunigas Antanas Mackevičius. Praėjus šimtui metų Paberžėje muziejų atidarė kitas labai garsus kunigas – Tėvas Stanislovas.

Paberžės bažnyčioje puikiai išsilaikę šimtamečiai legendinio Kėdainių krašto dievdirbio Vinco Svirskio kryžiai ir altoriai, medinės Kryžiaus kelio stacijos. Paberžė jau sovietmečiu dėl Tėvo Stanislovo asmenybės tapo dvasinės traukos centru. 2005 m. miręs

kun. Algirdas Mykolas Dobrovolskis palaidotas bažnyčios šventoriuje. •

*Parengė Valerija Paškauskienė,
LMA Technikos mokslų skyriaus
vyriaus. koordinatore,
dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyriaus. specialistas
ryšiams su visuomene*

Pexels nuotr.

Stipendijos Lietuvos jauniems mokslininkams

numatoma įteikti 2022 m. rugsėjį per LMA narių visuotinį susirinkimą.

2022–2023 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijos humanitarinių ir socialinių mokslų srityse skirtos: dr. Odetai Geleželytei („Su stresu susijusių sunkumų ir jų įveikos tyrimai“, VU), dr. Kristinai Jonutytei („Urbanizacija ir budizmas posovietiniame kontekste“, VU), dr. Gerdai Anai Melnik-Leroy („Informacijos apdorojimo kognityviniai mechanizmai: skaitinė ir kalbinė informacija“, VU).

Fizinių mokslų srityje: dr. Anton'ui Popov'ui („Paviršiaus plazmonų rezonanso pagrindu veikiantys imuniniai jutikliai antikūnų prieš SARS-CoV-2 baltymus nustatymui“, VU), dr. Kasparui Rakščiui („Aukštu hidrofobiškumu pasižymintys fluorinti metilamonio jodido katijonai naujoms tridimensinių perovskitų kompozicijoms bei jų panaudojimas saulės elementuose“, KTU), dr. Julijui Vengeliui („Superkontinuumo generacijos fotoninių kristalų šviesolaidžiuose tyrimas kaupinant tolygiai derinamo dažnio femtosekundine lazerine spinduliuote“, VU).

Biomedicinos mokslų srityje: dr. Andriui Januškevičiui („Eozinofilų potipių biologinių savybių skirtumai bei įtaka kvėpavimo takų remodeliavimui sergant obstrukcinėmis plaučių

ligomis“, LSMU), dr. Živilei Jurgelėnei („Nano- ir mikrodarinių sąveikos su metalais ir vaistais poveikis vandens organizmams“, Gamtos tyrimų centras), dr. Ingai Songailienei („Hipotetinių bakterijų gynybos sistemų veikimo mechanizmų tyrimai“, VU).

Technologijos mokslų srityje: dr. Daivai Tavgenienei („Naujų elektroaktyvių junginių sintezė, charakterizavimas ir panaudojimas organiniuose šviestukuose“, KTU), dr. Andriui Tidikui („Radiacinių procesų tyrimas branduoliniuose įrenginiuose“, LEI), dr. Šarūnui Varnagiriui („Elektros energijos generavimas mobiliams įrenginiams panaudojant žaliąjį vandenilį, gautą metalų (Mg/Al pagrindo medžiagos) reakcijos su vandeniu metu“, LEI).

Žemės ūkio mokslų srityje: dr. Linai Dėnei („Sodo ir daržo augalų patogenų slopinimo augaliniais ekstraktais tyrimai“, LAMMC), dr. Kristinai Laužikei („Agrotechninių priemonių poveikis obuolių cheminės sudėties pokyčiams laikymo metu“, LAMMC), dr. Monikai Toleikienei („Netradicinių kultūrinių augalų veislių adaptyvumo ir produktyvumo tyrimai Lietuvos klimatinėmis sąlygomis“, LAMMC). •

*Dr. Jadvyga Olechnovičienė,
LMA Biologijos, medicinos
ir geomokslų skyriaus
vyriaus. koordinatore*

Birželio 21 d. LMA prezidiumas skyrė 15 stipendijų geriausiems jauniems humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių mokslininkams.

2022 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursui buvo pateiktos 64 paraiškos: 16 humanitarinių ir socialinių mokslų, 48 – fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių. Paraiškas vertino LMA sudarytos atskirų mokslų sričių ekspertų komisijos. Kiekvienai mokslų sričiai buvo skirta po tris stipendijas.

Konkurso nugalėtojai tyrimus vykdys 12 mėnesių. Pasibaigus stipendijų mokėjimo laikui, mokslininkai pateiks ataskaitas apie vykdytų tyrimų rezultatus. Pakartotinai gauti stipendiją naujiems tyrimams vykdyti mokslininkas galės pretenduoti po dvejų metų, jeigu jo ataskaita bus įvertinta teigiamai. Stipendijų konkurso nugalėtojams pažymėjimus

Pasaulio mokslininkų federacijos stipendijos jaunesiems Lietuvos mokslininkams

Pasaulio mokslininkų federacija (PMF) yra įkūrusi stipendijų programą, kuri suteikia galimybę jaunesiems mokslininkams jų gyvenamojoje šalyje vykdyti mokslinę tiriamąją veiklą vadovaujant geriausiems tos šalies mokslininkams. Šiuo metu nacionalinių PMF stipendijų programose dalyvauja 33 pasaulio šalys, tarp jų ir Lietuva. LMA administruoja PMF Lietuvos nacionalinių stipendijų programą. Stipendijos gali būti skiriamos mokslo ir studijų institucijų mokslų daktarams ir doktorantams, kurie vykdo mokslinį darbą, vadovaujami darbo vadovo – iškilus šalies mokslininko. Stipendiatas mokslinę veiklą privalo būti susijęs su viena iš PMF išskirtų 15-os Planetos kritinių sričių ir situacijų: Vanduo; Dirva; Maistas; Energija; Tarša; Plėtros ribos; Klimato pokyčiai; Globali planetos stebėseną; Kovinių raketų paplitimas ir gynyba;

Mokslas ir technologijos besivystančioms šalims; Organų transplantacija; Medicina ir biotechnologijos; Kultūrinė tarša; Apsisaugojimas nuo kosminių objektų; Karinių išteklių konversija.

Federacija pritarė skirti stipendijas LMA ekspertų komisijos atrinktiems mokslininkams 2022–2023 m. Šiuo metu Pasaulio mokslininkų federacijos Lietuvos nacionalinės stipendijos yra mokamos šiems mokslininkams: dr. Karolinai Barčauskaitei iš LAMMC Žemdirbystės instituto (Dirva), Jonui Juozapaičiui iš VU Biotechnologijos instituto (Medicina ir biotechnologijos), dr. Kasparui Rakščiui iš KTU (Energija), Simonai Streckaitei iš FTMC (Energija), dr. Mantui Šimėnui iš VU (Energija), dr. Daivai Tavgenienei iš KTU (Energija), dr. Monikai Toleikienei iš LAMMC Žemdirbystės instituto (Dirva), dr. Ilonai Uzielienei iš Inovatyvios

medicinos centro (Medicina ir biotechnologijos), dr. Greta Varkalaitei iš LSMU (Medicina ir biotechnologijos), dr. Viktorijai Vaštakaitei-Kairienei iš LAMMC Sodininkystės ir daržininkystės instituto (Maistas).

Stipendija mokama vienerius metus. Stipendiatas (kartu su moksliniu vadovu) privalo pateikti šešių mėnesių tarpinę ataskaitą, o stipendijos mokėjimo pabaigoje – baigiamąją ataskaitą. Visose su stipendijos gavimo mokslinė veikla susijusiose publikacijose privalu nurodyti PMF paramą. Šių straipsnių kopijos ar nuorodos į jas turi būti pateiktos LMA kartu su PMF skirtomis ataskaitomis, o jei straipsnių publikavimas vėluoja – turi būti pridėta teikto publikuoti mokslinio straipsnio ar kito leidinio kopija. •

*Parengė Violeta Skirgailienė,
LMA vyriaus. specialistė
tarptautiniams ryšiams*

LMAJA ir Europos jaunosios akademijos

Pastaraisiais metais Europoje vis daugiau įsteigiama jaunųjų akademijų. Pirmoji nacionalinė Jaunoji akademija susikūrė Vokietijoje 2000 metais. Nuo tada daugelis šalių, steigdamos savo jaunąsias akademijas, remiasi šios akademijos pavyzdžiu. 2019 m. Budapešte vykusiam Pasaulio mokslo forumo dalyvavo daug jaunųjų akademijų atstovų. Čia pasirašyta deklaracija dėl jaunųjų akademijų principų ir vertybių, siekiant toliau kurti šią bendruomenę ir saugoti vertybes, kuriomis grindžiamas judėjimas. Šiuo metu beveik 50 jaunųjų akademijų ir panašių struktūrų veikia pagal deklaracijoje skelbiamus principus. Iš visų pasaulyje susikūrusių jaunųjų akademijų 20 yra įkurtos Europoje. Daugelyje šalių

Europos jaunųjų akademijų atstovai Briuselyje, pasirašę Jaunųjų akademijų narių mainų chartiją. Elke & Bert nuotr.

LMAJA ir Europos jaunosios akademijos

>>>

(Jungtinė Karalystė, Airija, Portugalija ir kt.) šiuo metu yra pradėtas jaunųjų akademijų steigimo procesas. Europos jaunąsias akademijas vienija nacionalinių jaunųjų akademijų tinklas (ENYA), kurio pirmasis susitikimas įvyko 2014 m. Berlyne, Vokietijoje. Nuo tada Europos jaunųjų akademijų susitikimai rengiami vis kitoje šalyje. Gegužės 10–12 d. Briuselyje vyko ENYA susitikimas, kurį organizavo Belgijos Jaunoji akademija. Susitikime dalyvavo 19 Europos jaunųjų akademijų atstovai. LMAJA atstovavo jos pirmininkas dr. Vaidas Palinauskas. Pirmą kartą jaunųjų akademijų istorijoje suorganizuotas ENYA susitikimas su Europos mokslų akademijų federacijos (ALLEA) generaline asamblėja. ALLEA asamblėjoje dalyvavo ir LMA prezidentas Jūras Banys bei viceprezidentas Zenonas Dabkevičius. Vienos iš bendrų ENYA ir ALLEA sesijų metu Belgijos Jaunosios akademijos narės Sarah Verhulst ir Jozefien De Leersnyder pristatė atliktą tyrimą apie Europoje esančias ir besisteigiančias jaunąsias akademijas, jų struktūras, misijas bei iššūkius, su kuriais jos susiduria. Tinklas palankiai vertinamas Europos akademijų, nes padeda užtikrinti skirtingų mokslininkų kartų įsitraukimą ir bendrą Europos mokslinių tyrimų ekosistemos formavimą.

LMAJA kartu su dar dešimčia Europos jaunųjų akademijų-iniciatorių Briuselyje pasirašė prieš metus Škotijoje inicijuotą Europos jaunųjų akademijų narių mainų chartiją, kuria siekiama palengvinti bendradarbiavimą ir mokymąsi. Jaunieji akademikai, laikinai reziduojantys užsienyje, bus laukiami priimančiųjų šalių jaunosiose akademijose. Jų nariai galės geriau susipažinti su kitų šalių akademijų organizacine struktūra, dalytis patirtimi. Skatindamos mokymąsi ir mainus, jaunosios akademijos gali optimizuoti savo vidinį darbą ir bendradarbiauti. Tai padės kurti stipresnius ir veiksmingesnius Europos mokslo, tarpdisciplininius ir meninius tinklus bei iniciatyvas. Chartiją pasirašė Austrijos, Belgijos, Estijos, Lenkijos, Lietuvos, Nyderlandų, Rumunijos, Suomijos, Škotijos, Švedijos ir Vengrijos jaunųjų akademijų atstovai. Liepos mėnesį prie chartijos prisijungė Vokietija.

Europos jaunųjų akademijų atstovų diskusija apie mokslininkų padėtį karo metu. Elke & Bert nuotr.

Po dvejų metų pertraukos Helsinkyje, Suomijoje, atnaujintas Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų suvažiavimas, kuriame dalyvavo atstovai iš Danijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Norvegijos, Suomijos ir Švedijos. Pirmasis Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų suvažiavimas buvo organizuotas 2019 m. Stokholme, kuriame LMAJA atstovavo pirmasis jos pirmininkas dr. Donatas Murauskas ir vicepirmininkė dr. Olga Mastianica-Stankevič. Šiais metais LMAJA atstovavo jos pirmininkas dr. V. Palinauskas. Buvo siekiama sustiprinti Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų bendradarbiavimą ir bendras iniciatyvas. Diskutuojant dėl tolesnio bendradarbiavimo nuspręsta, kad tokie susitikimai turėtų būti organizuojami kasmet, taip skatinant glaudesnę ryšį tarp regiono šalių mokslininkų ir dalijimąsi gerosiomis patirtimis. Kitąmet Šiaurės ir Baltijos šalių susitikimas planuojamas Norvegijoje.

ENYA susitikimo metu bei Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų suvažiavime daug dėmesio skirta diskusijoms apie iššūkius, su kuriais susiduria mokslo bendruomenė Rusijos sukulto karo Ukrainoje metu. Kartu su mokslininkais iš Ukrainos buvo aptariamose problemos ir sunkumai, trukdantys jiems Ukrainoje vykdyti mokslinę veiklą. Buvo svarstoma, kaip pagerinti situaciją ir kaip prie to galėtų prisidėti Europos

jaunosios akademijos. Vokietijos Jaunosios akademijos iniciatyva liepos mėnesį numatytas ENYA susitikimas. Jo metu bus aptariami konkretūs veiksmai, kuriuos Europos jaunosios akademijos gali inicijuoti drauge, taip prisidedamos prie Ukrainos (kartu ir kitose konfliktinėse zonose esančių) jaunųjų mokslininkų padėties gerinimo.

LMAJA šiais metais prisijungė prie Jaunųjų akademijų mokslo patariamąsios struktūros (YASAS), kurią sudaro 15 nacionalinių ir tarptautinių Europos jaunųjų akademijų. Birželio mėnesį LMAJA atstove, kuri turės balsavimo teisę, į YASAS išrinkta vicepirmininkė dr. Viktorija Vaštakaitė-Kairienė, o YASAS posėdžiuose, turėdamas stebėtojo teises, galės dalyvauti LMAJA biuro narys dr. Petras Prakas. YASAS siekia, kad jaunosios akademijos galėtų prisidėti prie politikos formavimo Europos lygiu, įsitraukdamos į SAPEA (Europos akademijų mokslinių rekomendacijų politikai) konsorciūmą, kuris įeina į EK Mokslo patariamąsios struktūros sudėtį. Šiuo metu SAPEA sudaro keli Europos akademijų tinklai, jungiantys mokslo akademijas, prie kurių dar 2022 m. turėtų prisijungti YASAS. Tai padėtų jauniems ir vidutinio amžiaus mokslininkams lengviau įsitraukti į SAPEA veiklas ir Mokslo patariamąją struktūrą. •

*Parengė dr. Vaidas Palinauskas,
LMAJA pirmininkas*

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

Per antrąją 2022 m. ketvirtį skyrius suorganizavo 15 renginių plačiai visuomenei. Paminėti dvasininko monsinjoro Kazimiero Vasiliausko 100-metis ir rašytojos Ievos Simonaitytės 125-osios gimimo metinės. Pristatytos dvi naujos knygos apie įžymius mokslininkus: akad. Jurgio Brėdikio apmąstymų knyga „Kelionė“ ir mokslo istorikui prof. Juozui Algimantui Krikštopaičiui atminti skirta knyga „Viršukalnės“. Poezijos gerbėjams surengti du Tarptautinio poezijos pavasario renginiai – „Poezijos pavasario“ poetų laureatų ir „Poezijos pavasario“ svečių iš devynių pasaulio šalių – JAV, Vokietijos, Vengrijos, Estijos, Moldovos, Latvijos, Lenkijos, Sakartvelo ir Lietuvos – vakarai. Motinos dienos paminėti surengta poezijos, muzikos ir dailės popietė „Aš drugeliu nutūpsiu tau ant rankos“. Įvyko tradicinis „Kultūros duetų“ vakaras, kuriame akademikai Grasilda Blažienė ir Giedrius Kuprevičius improvizavo tema „Ne tik prūsų godos“. Taip pat įvyko Lenkijos lietuvių bendruomenės ir Punsco valsčiaus diena Lietuvos mokslų akademijoje. LMA kolektyvui surengta išvažiuojamoji konferencija į Kybartų geležinkelio stoties kompleksą, skirta Sūduvos metams paminėti. Tęstinio renginių ciklo „Mokslo žinių dienos“ klausytojams suorganizuotos penkios paskaitos bei ekskursijos į mokslo laboratorijas.

Verta plačiau paminėti išskirtinės asmenybės, šviesios atminties dvasininko, tremtinio monsinjoro Kazimiero Vasiliausko 100-mečiui skirtus renginius, kurių vienas pagrindinių įvyko LMA. Po monsinjoro kapo lankymo Antakalnio kapinėse ir šv. Mišių Arkikatedroje bazilikoje, kurias aukojo JE Arkivyskupas Gintaras Grušas, publika rinkosi prisiminti garbųjį kunigą, daugeliui jų asmeniškai pažįstamą ir kuo nors pasitarnavusį jiems arba jų šeimos nariams. Didžiosios vertybės, kurias pabrėžė monsinjoras – Laisvė, Meilė, Tėvynė, Grožis – sukvietė tuos, kuriems jos buvo svarbios. Renginyje kalbėjo akad. Viktorija Daujotytė, filosofas dr. Povilas Aleksandravičius, renginį vedė kunigas Ričardas Doveika ir skyriaus

LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“, LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus ir Rašytojų klubo organizuotas vakaras, skirtas rašytojos Ievos Simonaitytės 125-osioms gimimo metinėms. Scenoje – aktorė Birutė Mar. 2022-04-07.

Akademiko Jurgio Brėdikio (1929–2021) atsiminimų ir apmąstymų knygos „Kelionė“ sutiktuvės. 2022-05-10.

vadovė Aldona Daučiūnienė (buvusi Monsinjoro Kazimiero Vasiliausko labdaros ir paramos fondo direktorė). Meninę programą atliko violončelininkas Glebas Pyšniakas ir smuikininkė Dalia Dėdinskaitė, dainavo operos solistai Irena Milkevičiūtė ir Vladimiras Prudnikovas bei jų studentai, sakralinę muziką atliko moterų choras „Liepos“

(vad. Audronė Steponavičiūtė). Mielą monsinjoro veidą ir balsą priminė režisieriaus Andriaus Juzėno dokumentinis filmas „Tėve mūsų“. Labiausiai visiems įsiminė monsinjoro mokinio kunigo R. Doveikos kalba, kurioje jis perskaitė 7 pamokas, monsinjoro jam pateiktas jo įšventinimo į kunigus proga. Štai kelios iš jų.

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

>>>

1. **Žmogiškumo pamoka.** Į kiekvieną žmogų Monsinjas žvelgė kaip į išskirtinę Dievo kūrybą. Kiekvienas žmogus jam buvo Dievo sukurtas. Nebuvo jam minių, prašalaičių, svetimų, nevertų, nenaudingų. Ar naudingų tik dėl kažko ir kažkam. Gynė negimusią gyvybę ir teisę į mirštančiojo palydėjimą per slaugą ir nesavanaudišką meilę. Lankydamas gimdymo skyrius, ligonių palatas, senelių namus ar kalėjimo kame-
ras – visada visuose matė Žmogų. Net Gulago barakuose Jis matė ten esančių žmonių vidinį grožį, kuris kažkam tapo ypatingu valstybės nusikaltimu, vertu tremties. Elgėsi keistai. Kvietė nebūti negyva žuvimi, kuri plaukia pasroviui, bet visuomet išlikti gyva žuvimi, kuri visada plaukia prieš srovę. Visur matė žmogaus gyvybės ir gyvenimo grožį. Matė Žmogų, kuriam reikia KITO. Žmogų, kuris be KITO neturi ateities. Ir prie kiekvieno asmeniškai pasilenkdavo.
2. **Pagarbos pamoka.** Savo kunigiškos tarnystės kelyje Monsinjas visuomet visus mokė GERBTI. Ypač gerbti ir prisiminti ISTORIJĄ. Jos nesigėdyti, ją pažinti, mokytis. Iš jos semtis išminties. Kas gerbia istoriją, kas gerbia senolius, tas turi ir ateitį. Ateitį kaip žmogus, kaip Valstybė, kaip visuomenė. Jo kalbos buvo pilnos citatų, kuriomis Jis žadino atminties dovaną klausytojų sąmonėje. Mokė gerbti istoriją, žmones, aplinką. Save, savo kraštą. Savigarbos ir savivertės priminimas Jam tapo įrankiu pakelti suklupusį, nusidėjusį, nuo savęs pabėgusį, nusivylusį, prasmės būti netekusį. Ir ta pagarbos kartelė buvo labai aukštai iškelta – visu savimi ir iki galo.
3. **Dialogo pamoka.** Tikiu, kad visi galime pritarti, jog Monsinjoro asmens lobyne ši pamoka buvo labai gili. Dialogo žmogus. Rasti kalbą su kitaminčiu, rasti bendrystę su kito tikėjimo, kultūros, sampratos, politinių pažiūrų, įsitikinimų ar net laisvamaniškumo, netikėjimo deklaracijomis – visada buvo ir yra galima ar būtina mokytis iš Monsinjoro. Vidinės kultūros klodai jam leido išlikti dialogo žmogumi ir rasti kalbos turinį ir su karališkų šeimų atstovais, ir su

Vakaro, skirto monsinjoro Kazimiero Vasiliausko 100-mečiui paminėti, vedėjai – LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė Aldona Daučiūnienė ir kunigas Ričardas Doveika. 2022-04-21.

Dalai Lama bei kitų religijų išpažinėjais. Ir su įvairių politinių partijų nariais. Jis suprato, kad skirtingumai ir ktoniškumai yra dovana ir būtinybė kuriant bendrąjį visuomenės, kultūros, dvasingumo gėrį. Dialogas be pataikavimo, be savo tapatumo niveliacijos, neišsivadant principų, vertybinio stuburo ir krikščioniškų tiesų gelmės. Jis dialogo, bet ne pataikavimo žmogus. Dialogui reikia dviejų. Reikia jų atvirumo. Mokėjo pasitraukti į šalį, nes niekada nekūrė ateities pamindamas vertybinius įsitikinimus. Vienintelėje vietoje jis nematė dialogo ir kompromisų – tai santykių su šėtonu ir nuodėme, pateisinančia vidumi subjauroto, suklaidinto, pajuokai išstatyto ir gyvenimo mėšlo purvu ištepto žmogaus buvimą.

4. **Tiltų pamoka.** Atvirumas dialogui jam leido tiesti tiltus. Tikrus tiltus. O ne apgaulingus lieptus, kuriais nueinama iki atramos, pareiškiamos petijios, reikalavimai ar apžiūrima priešininko aplinka ir grįžtama toliau kurti karo planų. Jis rizikavo. Statydamas tiltus rizikavo. Būti nesuprastas, atmetas, neteisingai interpretuotas. Ir tiltų statyboje Jis buvo komandoje: kardinolas V. Sladkevičius, Tėvas Stanislovas, arkivyskupas J. Steponavičius. Darbavosi rašomos Bažnyčios kronikos glėbyje. Tokie tapo Kronikos istorijomis. Vienintelė

barikada, kurią visą gyvenimą statė Monsinjas, – gerumo. Į kurios užuovėją Jis nepavargo kviesti visų Jį girdinčių ir suprantančių žmonių. Nes gerumo barikadų ramybėje skleidėsi kita, svarbi Jo pamoka.

5. **Svarbiausia pamoka.** Manau ir tikiu, kad kiekvienas iš mūsų atrasime dar daug kitų gilių ir svarbių mums visiems skirtų Monsinjoro pamokų. Ir jos bus labai svarbios ir kilnios. Nes visas Jo gyvenimas buvo paženklintas asmeninio kito žmogaus palydėjimo ženklais. Jis labai asmeniškai prabildavo į kiekvieną. Jam tikrai rūpėjo žmogus ir jo bičiulystė su Dievu. Jis tikrai vedė žmogų pas Dievą. Bet man ši Jo pamoka yra pati gražiausia, kuria bandau vadovautis ir į ją atsižvelgti. Su savo suklupimais ir silpnumais. Vėl ir vėl bandydamas iš naujo. Nes tai juk svarbiausia pamoka. Ir ją išmokti reikia viso gyvenimo. Bet praktikuoti tenka kiekvieną dieną. Monsinjoro Kazimiero Vasiliausko svarbiausia pamoka mums – kad tas, kuris tiki Dievą, niekada nepastumia kito žmogaus.

Tikiu, kad Jis šios pamokos egzaminą dešimtuku išlaikė Dievo Meilės Teisme amžinybėje. •

Parengė Aldona Daučiūnienė, skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė

Ukrainos palaikymo ženklai Vrublevskių bibliotekoje

Jau trečią kartą Nacionalinės Lietuvos bibliotekų savaitės metu, balandžio 29 d., LMA Vrublevskių bibliotekoje vyko Knygų dovanų mugė. Šįkart renkamos aukos buvo skirtos Ukrainai paremti.

Į akciją įsitraukė net 20 įstaigų – mokslo ir atminties institucijos, didelės ir mažos leidyklos dovanavo daugiau nei penkis šimtus įvairaus žanro ir turinio knygų. Pirmąkart lankytojams galėjome pasiūlyti ne tik specializuoto turinio knygų, bet ir romanų, vaikiškų knygelių bei žaidimų. Mugės dalyviai rinkosi jiems patinkančius leidinius ir aukojo Ukrainą remiančiam fondui „Stiprūs kartu“. Tik keturias valandas trukusio renginio metu buvo surinkta daugiau nei 1 500 eurų. Kaip sakė organizacijos lyderis Edmundas Jakilaitis, pinigai bus skiriami ukrainiečių pabėgėlių maitinimui organizuoti Lenkijos ir Lietuvos pasienyje.

Renginio dalyviams ir lankytojams puikų klasikinių muzikos kūrinių koncertą dovanavo Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos smuikininkų ansamblis (vadovas Artūras Šilalė, koncertmeisteris Aleksandras Vizbaras). Dėkojame jauniems atlikėjams ir dalyvavusioms institucijoms, nes tik bendromis pastangomis į mugę pavyko pritraukti nemažai knygoms ir Ukrainai neabejingų lankytojų.

Renginį rėmė ir knygas dovanoję: Lietuvos nacionalinis muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto leidykla, Lietuvių kalbos instituto leidykla, Lietuvos istorijos instituto leidykla, Rašytojų sąjunga, Rašytojų sąjungos leidykla, Lietuvos mokslų akademija, Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga, leidyklos „Alma littera“, „Aktėja“, „Hubris“, „Aukso žuvys“, „Dominicus Litanus“, Bažnytinio paveldo muziejus, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų informacijos ir leidybos centras, Vilniaus dailės akademijos leidykla, Gamtos tyrimų centras,

Knygų dovanų mugė „Paimk knygą – paremk Ukrainą“ Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekoje (LMAVB). Iš kairės: LMAVB Komunikacijos skyriaus vedėja Inga Berulienė, LMAVB direktoriaus pavaduotoja mokslui dr. Rima Cicėnienė, Ukrainą remiančio fondo „Stiprūs kartu“ iniciatorius Edmundas Jakilaitis. 2022-04-29.

Lietuvos MA Vrublevskių biblioteka, Vytauto Didžiojo universitetas.

Nuo kovo 23 d. bibliotekos renginių salėje eksponuojama ir nuolat atnaujinama nedidelė paroda iš asmeninės krašto apsaugos ministro Arvydo Anušausko kolekcijos, skirta pagerbti ukrainiečių kovą už laisvę bei teritorinį vientisumą. Parodoje galima pamatyti per daugelį darbo metų sukauptus apdovanojimus, atminimo dovanas, kitus oficialių susitikimų Ukrainoje metu sukauptus suvenyrus, tarp kurių 2010 m. Ukrainos nacionalinio banko nukaldinta sidabrinė moneta, skirta Ukrainos laivybos istorijai pažymėti. Taip pat – atminimo dovaną „Ukrainos saugumo tarnybai – 25 metai“, medalį Ukrainos nepriklausomybės 30-mečiui atminti, 2021 m. ordiną „Už tarptautinį bendradarbiavimą“ ir kt. Eksponuojamas ir išspūdingas Ukrainos gynybos atašė padovanotas 2013 m. Kyjive išleistas Andrejaus Šeptickio Lvivo nacionalinio muziejaus albumas, kuriame užfiksuotos muziejuje saugomos vertybės. Kiti leidiniai, pristatantys

Ukrainos ir kai kurių jos miestų kultūros, sporto, technikos laimėjimus.

Nuo balandžio 9 d. Bibliografijos leidinių skaityklos lentynose eksponuojama bibliotekos knygų paroda „Слава Україні: knygos iš Ukrainos ir apie ją“, t. y. ukrainiečių kalba išleistos knygos, pristatančios jos istorinius įvykius, kultūrą, kraštovaizdžius. Tarp jų ir Taraso Ševčenkos (1814–1861), ukrainiečių poeto, dailininko, rašytojo, gyvenusio ir Vilniuje, originalus 1964 m. poezijos rinkinio „Kobzarius“ leidimas, išspausdintas Kyjive, taip pat lietuvių autorių grožiniai kūriniai, kurių dėmesio centre – karas Donbase, Maidano revoliucija, kiti svarbūs istoriniai įvykiai.

Bibliotekos tinklalaidėje „Vrublevskių biblioteka ir bičiuliai“ dalijomės [garso įrašais, kuriuose pristatėme ukrainiečių autorių knygas: skaitėme ištraukas iš tinklaraštininkės, prozininkės Nadeždos Sevastopolskajos \(slapyvardis\) dienoraščio](#).

Šis tekstas yra iš rinkinio „Po živomu“ („Per širdį“), išleisto 2016 m. rudenį. Kūriniai alsuoja autorių, likimo valia »»

Ukrainos palaikymo ženklai Vrublevskių bibliotekoje

>>>

atsidūrusių tragiškų 2014–2016 m. Ukrainos įvykių epicentre, skausmu. Rinkinį sudaro eilėraščiai, esė, laiškai, dienoraščių ištraukos, nuotraukos ir grafikos darbai – iš esmės tai meniniai reportažai iš įvykio vietos. Rinkinio autoriai – Ukrainos poetai, žurnalistai, tinklaraštininkai ir dailininkai – vietos gyventojai: kovotojai savanoriai, pabėgėliai iš pafrontės ir okupuotų rajonų.

Taip pat tinklalaidės rubrikoje „Skaitome kartu“ pristatėme šiuolaikinio ukrainiečių autoriaus Serhijaus Žadano kūrybą ir kvietėme [pasiklausyti ištraukos iš jo romano „Anarchy in the UKR“](#).

S. Žadanas – šiuolaikinis ukrainiečių prozininkas, poetas, publicistas, literatūros renginių, roko koncertų, teatralizuotų performansų ir pilietinio nepaklusnumo akcijų organizatorius. Dažniausia rašytojo kūrybos tema – jo kartos brendimas postsovietinės Rytų Ukrainos mieste. S. Žadanas gimė 1974 m. Starobilske, Luhansko srityje, šiuo metu gyvena Charkive. Baigė ukrainiečių ir vokiečių filologijos studijas, apgynė disertaciją apie ukrainiečių futurizmo poeziją. Yra išleidęs septyniolika poezijos rinkinių ir šešis romanus. Lietuvių skaitytojams autorius pažįstamas iš kūrinių „Depeche Mode“ (Kitos knygos, 2008), „Anarchy in the UKR“ (Kitos knygos, 2010) ir „Internatas“ (Kitos knygos, 2022). Visas šias knygas galima užsisakyti bibliotekoje.

Ir dar trumpa įkvepianti istorija apie mūsų naują kolegę ukrainietę Oleną Sagaidą, kuri, beveik porą mėnesių dirbanti bibliotekos Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriuje, su šypsena veide sako: „Jaučiuosi kaip namie“. Prasidėjus aviacijos antskrydžiams Kyjive, sunkiai buvo galima įsivaizduoti, kaip susiklostys Olenos likimas. Aukščiausios kategorijos restauratorė, net 33 metus dirbusi Ukrainos nacionaliniame moksliniame tiriamajame restauravimo centre, jau pirmosiomis karo dienomis buvo priversta nutraukti mėgstamą darbą. Paskatinta bičiulės lenkės, priėmė sprendimą išvykti iš Kyjivo. Palikusi savo vyrą Kyjive, kartu su bičiule sėdo į automobilį ir vyko jau kovos laukais

„Jaučiuosi kaip namie“, – šypsodamasi sako ukrainietė Olena Sagaida, dirbanti LMAVB Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriuje.

Vikos Petrikaitės nuotraukos

tapusiais keliais link pasienio. Iš pradžių kelionės tikslas buvo Krokuva. Atvykusi į Lenkiją, Olena padėjo savo bendrakeleivei atlikti jos darbo užduotis. Per tą laiką į Lenkiją pasitraukė ir jos vyras, Ukrainoje žinomas grafikos dailininkas, skulptorius A. Iljinskis. Ir meninį išsilavinimą turinti restauratorė, susitikusi su vyru Oronske, dar spėjo sukurti darbų: lipdė skulptūras. Darbai Lenkijoje buvo laikini. Restauratorė Edita Keršulytė pasikvietė Oleną kartu su vyru glaustis Lietuvoje – šalyje, kurioje jai jau teko ne kartą lankytis. Editą ir Oleną sieja daugiau nei šešiolika metų trunkanti draugystė. Bendri profesiniai interesai kolėges suvedė, dalyvaujant tarptautinėse konferencijose, stažuotėse. Bibliotekos aukščiausios kategorijos restauratorės Birutė Giedraitienė ir E. Keršulytė iškart po 2014 m. Maidano įvykių dalyvavo seminare-praktikume Kyjive, kurio metu buvo atestuojami Ukrainos grafikos, dokumentų ir knygų įrišų dailininkai-restauratoriai. Tuomet buvo vertinami ir Olenos darbai, jai buvo suteikta aukščiausioji kvalifikacija.

Kolegiška pažintis daugelį metų buvo palaikoma skambučiais, laiškais, tad visiškai natūralu, kad kolegė restauratorė pasidomėjo, kokios būtų galimybės

įsidarbinti bibliotekos restauravimo centre. Ši istorija turi optimistiškai nuteikiančią pabaigą: Olena kiekvieną dieną iš Antakalnyje nuomojamų namų su džiaugsmu skuba į biblioteką ir restauruoja jai patikėtus taip mėgstamus senuosius dokumentus: ant jos darbo stalo jau atgulė Sapiegų korespondencija. Restauratorė svajoja, kaip grįžusi namo, galės dalytis įgyta patirtimi su kolegomis visoje Ukrainoje. Ambicingų planų yra ir čia, Lietuvoje: bendromis pastangomis išleisti knygą lenkų-lietuvių-ukrainiečių-anglų kalbomis su savo pieštomis iliustracijomis. Darbai vyksta, nes juos palaiko šalia esantys žmonės. Olenos gyvenimas, nepaisant stiprių patirčių ir negandų, skleidžiasi visomis spalvomis. Nors ir karo nublokšta, ji jaučiasi kaip namie ir nuoširdžiai dėkoja taip draugiškai ją priėmusioms kolegėms Lietuvoje, bibliotekos administracijai ir Kyjive likusiems restauratoriams, kurie pasirengę išsaugoti jos darbo vietą.

Štai tiek ukrainietiško temų ir ženklų Vrublevskių bibliotekoje, skaičiuojant jau penktą karo mėnesį Ukrainoje. •

*Inga Berulienė,
LMA Vrublevskių bibliotekos
Komunikacijos skyriaus vedėja*

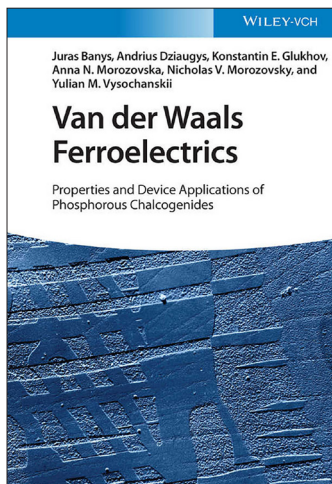
KNYGŲ LENTYNA

Išsamus vadovas apie unikalią ir įvairiose srityse pritaikomą junginių klasę

Išleista Lietuvos ir Ukrainos fizikų autorių monografija „Van Der Waals Ferroelectrics: Properties and Device Applications of Phosphorous Chalcogenides“ („Van der Valso feroelektrikai: fosforo chalkogenidų savybės ir jų taikymas prietaisuose“; Juras Banys, Andrius Dziaugys, Konstantin E. Glukhov, Anna N. Morozovska, Nicholas V. Morozovsky, and Yulian M. Vysochanskii, Wiley-VCH, 2022).

Atradus grafeną, imta smarkiai domėtis dvimatėmis medžiagomis, turinčiomis panašią elektroninę ir pramoninę paskirtį. Tačiau paties grafeno naudingumo apribojimai paskatino ieškoti kitų panašių savybių turinčių medžiagų. Viena tokių medžiagų klasių – fosforo chalkogenidai – atvėrė ypač produktyvių mokslinių tyrimų kryptį dėl palankaus šių medžiagų energijos tarpo ir jų feroelektrinių savybių.

Knygoje „Van Der Waals Ferroelectrics: Properties and

Device Applications of Phosphorous Chalcogenides“ pirmą kartą išsamiai apžvelgiama ši labai aktuali ir paklausi medžiagų klasė, dar vadinama pereinamųjų metalų chalkogenofosfatais (angl. *transition metal chalcogenophosphates*, TMCP). Knygoje daugiausia dėmesio

skiriama fizikinėms savybėms, nagrinėjama sudėtinga šių junginių fizika ir išskirtinės savybės, dėl kurių jų svarba medžiagų mokslo bendruomenei nuolat auga.

Knygoje supažindinama su TMCP junginiais kompiuteriniu ir eksperimentiniu požiūriu; išsamiai aptariamos savybės, kurios labai svarbios projektuojant ir gaminant tokius prietaisus kaip jutikliai, pavaros, atminties lustai ir kondensatoriai; pirmą kartą išsamiai apžvelgiamos TMCP junginių funkcinės savybės: feroelektriškumas, elektrostrikcija, joninis laidumas ir kitos.

Ši knyga – naudingas leidinys medžiagotyriminkams, neorganinės chemijos specialistams, kietojo kūno chemikams ir fizikams, elektros inžinieriams ir bibliotekoms. •

LMA Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus informacija

Medžiagų mokslo svarba

Gegužės mėnesį išleista akademiko, Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VILNIUS TECH) profesoriaus Algirdo Vaclovo Valiulio elektroninė knyga anglų kalba „Fabrication and processing of materials. An introduction“ („Medžiagų gamyba ir apdorojimas. Įvadas“, VILNIUS TECH).

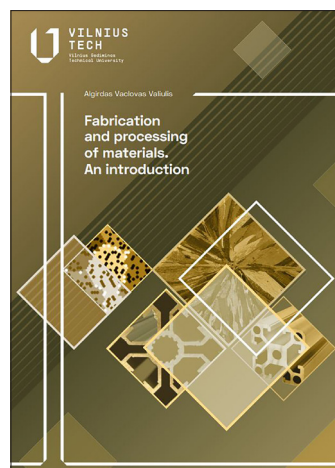
Pagrindinis knygos tikslas – padėti studentams, pedagogams ir praktikams geriau suprasti medžiagų mokslo svarbą. Į knygą įtraukti teorinių žinių apie medžiagų terminų apdorojimą, šaltkalvystę, pjautymą, suvirinimą, litavimą ir fizinių medžiagų savybių nustatymą praktinio taikymo pavyzdžiai. Ši knyga labai tinkama studentams, kurie pasirinko mokymo modulį *Medžiagotyra I* VILNIUS TECH.

Naudodamiesi šia knyga kaip vadovu, studentai gali pasiekti gilesnių žinių dirbdami ir stebėdami, matuodami ir įvertindami gautus rezultatus bei interpretuodami stebimus reiškinius ar vyksmus.

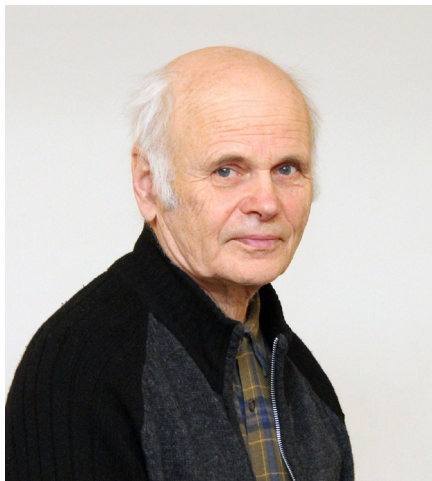
[Knygos autorių pasveikino Australijoje veikiantis Pasaulinis inžinerinio ir technologinio švietimo institutas](#) (*World Institute for Engineering and Technology Education*), tęsiantis buvusio UNESCO Tarptautinio inžinerinio švietimo centro (*International Centre for Engineering Education*, UICEE) tradicijas.

Akad. A. V. Valiulis 2008 metais yra gavęs UICEE ordiną už ypatingus nuopelnus inžineriniam švietimui. •

LMA Technikos mokslų skyriaus informacija

SVEIKINAME

Gytis Juška

Mindaugas Malakauskas

Romualdas Karazija

GYČIUI JUŠKAI – 80

Balandžio 3 d. Lietuvos mokslų akademijos nariui Gyčiui Juškai sukako 80 metų.

Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas bei Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus nariai nuoširdžiai sveikina Jus gražios sukakties proga.

Didžiuojamės Jūsų nepaprastai kūrybinga ir vaisinga mokslinė veikla, pasiektais rezultatais.

Svarus Jūsų indėlis sprendžiant kietojo kūno ir molekulinės elektronikos problemas bei šios srities popularinimą, sklaidą ir ugdant jaunuosius fizikus.

Reikšminga veikla ir Lietuvos mokslų akademijoje Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriuje.

Sveikiname gražios šventės proga ir iš širdies linkime kūrybinių sumanymų, neblėstančios energijos, kuo geriausios sveikatos, asmeninės laimės ir daug šviesių gyvenimo akimirkų.

MINDAUGUI MALAKAUSKUI – 50

Balandžio 20 d. Lietuvos mokslų akademijos tikrajam nariui, profesorius daktarui Mindaugui Malakauskui sukako 50 metų.

Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas bei Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus nariai nuoširdžiai sveikina Jus gražios sukakties proga.

Jūsų kompetencija, geranoriškumas, kryptingas darbo organizavimas reikšmingai prisideda prie veterinarinės medicinos ir gyvūnų mokslų plėtojimo.

Labai vertiname Jūsų veiklą Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje bei nuoširdų darbą nagrinėjant veterinariną ir maisto saugai aktualią zoonozų sukėlėjų paplitimą bei jų perdavimo kelius žmogui per gyvūninės kilmės produkciją naudojant molekulinės biologijos metodus, įskaitant ir bakterijų genomo sekoskaitos taikymą.

Sveikindami jubiliejaus proga, dėkojame Jums už nuoširdų dalyvavimą Lietuvos mokslų akademijos veikloje, aukštos kvalifikacijos veterinarinės medicinos ir gyvūnų mokslų specialistų ugdymo organizavimą, vadovavimą ir dalyvavimą įvairiuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose bei ekspertinėje veikloje.

Linkime visokeriopos sėkmės, kūrybinės energijos, naujų idėjų ir daug nuostabių dienų Jūsų tolesniame gyvenimo kelyje.

ROMUALDUI KARAZIJAI – 80

Gegužės 18 d. Lietuvos mokslų akademijos nariui, profesorius habilituotam daktarui Romualdai Karazijai sukako 80 metų.

Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas bei Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus nariai nuoširdžiai sveikina Jus gražios sukakties proga.

Didžiuojamės Jūsų nepaprastai kūrybinga ir vaisinga mokslinė veikla, pasiektais rezultatais plėtojant teorinę fiziką. Svarus Jūsų indėlis ugdant jaunuosius fizikus, skatinant mokslo plėtrą. Ypač dėkojame už populiarintojo

Vytas Antanas Tamošiūnas

kibirkštėlę, vertingas idėjas bei darbus Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus ir jo biuro labui.

Linkime Jums, gerbiamasis Jubiliate, kuo geriausios sveikatos, asmeninės laimės, naujų kūrybinių idėjų.

VYTUI ANTANUI TAMOŠIŪNUI – 80

Birželio 15 d. Lietuvos mokslų akademijos nariui Vytui Antanui Tamošiūnui sukako 80 metų.

LMA prezidiumas bei Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus nariai nuoširdžiai sveikina Jus garbingo jubiliejaus proga. Labai vertiname Jūsų sėkmingą mokslinę, organizacinę ir visuomeninę veiklą bei jaunosios kartos ugdymą, didžiuojamės Jūsų nuopelnais

SVEIKINAME

>>>

plėtojančią imunologijos mokslą, ypač vertiname Jūsų svarų indėlį į naminių ir laukinių gyvūnų pasiutligės epide-
miologijos tyrimus, naujus diagnosti-
kos metodus ir vakcinacijos įvairiomis

vakcinomis tyrimus, imuninės biotech-
nologijos, diagnostikų kūrimą, tyrimus ir
taikymą. Žavimės Jūsų darbštumu, dva-
sine stiprybe ir meile mokslui. Dėkojame
už aktyvią veiklą Lietuvos mokslų
akademijoje ir ypatingus nuopelnus

vadovaujant LMA Biologijos, medic-
nos ir geomokslų skyriui (2005–2009).

Linkime Jums, gerbiamasis
Akademike, sėkmės, ilgiausių metų,
stiprios sveikatos ir daug nuosta-
bių dienų Jūsų gyvenimo kelyje. •

MOKSLININKŲ PRIPAŽINIMO ŽENKLAI

Kylantis talentas

LMA jaunajai akademikei Ievai
Plikusienei skirtas prestiži-
nis Tarptautinių kylančių talentų
apdovanojimas. Birželio 3 d. buvo
paskelbtos Tarptautinių kylančių
talentų apdovanojimų laimėto-
jos. Tarp perspektyviausių pasaulio
mokslininkų lietuvė doc. dr. Ieva
Plikusienė įvertinta už SARS-CoV-2

baltymų ir specifinių antikūnų
sąveikų tyrimus. Kasmet vykstan-
čio „L’Oreal“–UNESCO progra-
mos „Moterims moksle“ konkurso
apdovanojimas laureatei įteiktas
specialioje apdovanojimų ceremo-
nijoje Paryžiuje, „Moterims moksle“
savaitės metu birželio pabaigoje. •
Konkurso rengėjų informacija

Valstybės apdovanojimai –
Lietuvos mokslų akademijos nariams

Liepos 6-osios – Valstybės (Lietuvos
karaliaus Mindaugo karūnavimo)
ir Tautiškos giesmės dienos proga
Lietuvos Respublikos Prezidentas
Gitanas Nausėda už nuopelnus
Lietuvai, už jos vardo garsinimą
pasaulyje Lietuvos valstybės ordinais
ir medaliais apdovanojo mūsų šaliai
nusipelnčius asmenis. Tarp jų – du
Lietuvos mokslų akademijos nariai.

„Šiandien mes atsidėkojame tiems,
kurie savo nenuilstamu darbu svarbiose
visuomenės gyvenimo srityse nusipelnė
mūsų dėmesio ir didžiausios pagarbos.
Kiekvieno iš Jūsų pavyzdys ir gyve-
nimo istorija mums yra ir neįkainojama
pamoka, ir įkvėpimo šaltinis. Geriau nei
bet kas kitas žinote, kiek daug gėrio ir
šviesos gali atnešti tiek nauja gera idėja,
tiek ir pasiaukojamas kasdienis dar-
bas. Kaip svarbu burti bendraminčius,
pelnyti jų pasitikėjimą ir bendromis
jėgomis siekti išsikeltų tikslų. Iš Jūsų
pastangų, kaip iš gražiausios mozaikos

*Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda
apdovanojo akademiką Algimantą Fedaravičių.*

detalių, galiausiai susideda tai, ką gra-
žiausio ir tauriausio turime savo šalyje.
Savo žiniomis, patirtimi, moraline
laikysena Jūs puošiote ir praturtinate

bendrus mūsų namus“, – ceremo-
nijos metu kalbėjo šalies vadovas.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio
Gedimino ordino Karininko kryžiumi >>>

Valstybės apdovanojimai – Lietuvos mokslų akademijos nariams

>>>

Prezidentas apdovanojo Algimantą Fedaravičių – LMA narį emeritą, Kauno technologijos universiteto Transporto inžinerijos katedros vyriausiąjį mokslo darbuotoją, profesorių habilituotą daktarą, inovatyvių pramonės, kompiuterijos, mikroelektronikos gynybos mechanizmų ir įrenginių kūrėją.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi šalies vadovas pagerbė Albertą Malinauską – LMA tikrąjį narį, Fizinių ir technologijų mokslų centro Organinės chemijos skyriaus vadovą, profesorių habilituotą daktarą, tyrimų ir išradimų, pritaikytų medicinoje, maisto pramonėje, aplinkosaugoje autorių. •

Parengta pagal LR Prezidento dekretą Nr. 1K-1041 ir Prezidento komunikacijos grupės medžiagą

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda apdovanojo akademiką Albertą Malinauską.

Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos nuotraukos / Robertas Dačkus.

ATMINIMUI

Vytautas Viktoras Klemas

1934 09 01 – 2022 04 24

Šių metų balandžio 24 d. JAV, Pensilvanijoje, savo namuose mirė Lietuvos mokslų akademijos užsienio narys, žinomas okeanografas Vytautas Viktoras Klemas (JAV mokslinėje spaudoje – Vic Klemas).

V. V. Klemas gimė Klaipėdoje. Su tėvais išvyko iš Lietuvos Antrojo pasaulinio karo metais, mokėsi Vokietijoje. Pasibaigus karui, persikėlė į JAV, baigė aukštąjį mokslą Masačusetso technologijos institute ir įgijo fiziko elektros inžinieriaus specialybę. PhD laipsnį įgijo studijuodamas optinę fiziką Braunšveigo technikos universitete Vokietijoje (1965). Dirbo „General Electric Co“ mokslinių tyrimų laboratorijose Pensilvanijoje optinės fizikos grupės vadovu. Nuo 1971 m. – jūrinių tyrimų srities profesorius Delavero universitete ir nuotolinių tyrimų centro direktorius (nuo 1975).

Profesoriaus V. V. Klemo mokslinių tyrimų kryptys – okeanologija, nuotoliniai tyrimai, aplinkos informacinės sistemos (kranto zonos valdymas). Jis paskelbė per 400 mokslo darbų, dirbo

įvairiose JAV Vyriausybės institucijose ir Nacionalinių tyrimų tarybos komitetuose. 1996–2000 m. buvo Jungtinių Amerikos Valstijų nacionalinės mokslų akademijos Tarptautinių programų komiteto kosminių studijų tarybos narys. Nuo 2004 m. – JAV nacionalinės vandenynų ir atmosferos tyrimų (NOAA) bei Nacionalinės aeronautikos ir kosminių tyrimų (NASA) agentūrų Vandenyno pakrančių taikomosios ir mokslinės grupės narys. Vienuolikoje šalių vadovavo krantų tyrimo projektams. Daugelio Jungtinių Amerikos Valstijų ir tarptautinių organizacijų (tarp jų – UNESCO) mokslinis konsultantas.

Prof. V. V. Klemas su Lietuvos mokslo institucijomis susijęs nuo Atgimimo pradžios. Jis buvo Vytauto Didžiojo universiteto Atkuriamojo senato narys, padėjo organizuoti tris Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos

>>>

Vytautas Viktoras Klemas

1934 09 01 – 2022 04 24

»»

simpoziumus Čikagoje ir skaitė juose pranešimus (lietuvių k.), žurnalo „Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba“ bei „Baltica“ redakcinių kolegijų narys; kiekviename pavasario semestre dėstė nuotolinių aplinkos tyrimų kursą Klaipėdos universitete, skaitė paskaitas Vilniaus, Gedimino technikos, Klaipėdos universitetuose.

2007 m. V. V. Klemas buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos užsienio nariu Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje, dirbo Geomokslų sekcijoje. Jis ir toliau aktyviai bendradarbiavo su

Mokslų akademija, Klaipėdos universitetu, recenzavo ir padėjo redaguoti žurnalo „Baltica“ straipsnius. Paskutiniaisiais metais, pablogėjęs sveikatai, Lietuvoje nesilankė, tačiau bendravo elektroniniais laiškais.

2009 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija prof. V. V. Klemui skyrė premiją už mokslo laimėjimus ir patirties sklaidą Lietuvoje. 2013 m. už indėlį mokslui, studijoms ir ilgametį produktyvų bendradarbiavimą suteiktas Klaipėdos universiteto Garbės daktaro laipsnis.

Profesorius buvo nuoširdus Lietuvos bičiulis, nuosekliai ir nesavanaudiškai padėjęs jai atsikurti. Jo darbai žinomi ir aktualūs valstybinėms Lietuvos institucijoms, atliekančioms vandenų ir priekrančių tyrimus, rengiančioms hidrologijos, hidrotechnikos, okeanografijos specialistus, vykdančioms praktinę veiklą šiose srityse.

Iškeliavo labai šiltas, darbštus, kuklus, ištikimas mūsų kraštui Žmogus. •

Akad. Algimantas Grigelis

Algis Petras Piskarskas

1942 12 19 – 2022 06 11

Eidamas 80-uosius metus, mirė vienas žymiausių Lietuvos mokslininkų, fizikas, lazerių mokslo Lietuvoje kūrėjas, Lietuvos mokslų akademijos narys prof. habil. dr. Algis Petras Piskarskas.

A. P. Piskarskas gimė 1942 m. gruodžio 19 d. Kėdainiuose. 1959 m. baigęs Vilniaus Salomėjos Nėries vidurinę mokyklą, įstojo į Vilniaus universiteto (VU) Fizikos ir matematikos fakultetą. Būdamas trečio kurso studentas, akad. Povilo Brazdžiūno padedamas, 1962 m. išvyko studijuoti į Maskvos M. Lomonosovo universitetą, kurį baigė 1965 m. Čia 1968 m. baigė aspirantūrą, 1969 m. apgynė fizikos ir matematikos mokslų kandidato disertaciją „Impulsinės parametrinės šviesos generacijos tyrimas“ (vadovas S. Achmanovas). 1983 m. apgynė fizikos ir matematikos mokslų daktaro disertaciją „Plačios bangų srities parametriniai šviesos generatoriai ir jų taikymas sparčiųjų vyksmų spektroskopijoje“. Nuo 1968 m. pradėjo dirbti VU Fizikos fakultete. 1974 m. VU įkurta Astronomijos ir kvantinės elektronikos katedra, o 1978 m. A. P. Piskarskas išrinktas

šios katedros vedėju. Jo iniciatyva 1983 m. VU įkurtas Lazerinių tyrimų centras, 1988 m. – Kvantinės elektronikos katedra. Šiems abiem padaliniams vadovavo A. P. Piskarskas, kuris taip pat buvo išrinktas į tarptautinės prieigos konsorciumo LASERLAB-EUROPE narius. A. P. Piskarskas buvo tarptautinės lazerių taikymo

atomų, molekulių ir branduolio fizikoje mokyklos (ISLA) iniciatorius.

A. P. Piskarskas savo novatoriškais lazerių fizikos, netiesinės optikos, ultrasparčiosios lazerių spektroskopijos, lazerių mikrotechnologijos ir ekstremalios lazerių šviesos tyrimų sričių moksliniais darbais padėjo Lietuvos lazerių mokslo pamatus.

»»

Algis Petras Piskarskas

1942 12 19 – 2022 06 11

»»»

Dar studijuodamas Maskvoje vienas pirmųjų stebėjo parametrinio šviesos stiprinimo ir osciliavimo reiškinius. Jau dirbdamas Lietuvoje ištyrė ultratrum-pųjų lazerio impulsų sukeltus paramet-rinius reiškinius kristaluose, šviesos gijų, sūkurinių ir X-impulsų generavimą, ultrasparčiuosius fotosintezės, fiziki-nius fotodinaminės navikų terapijos vyksmus, 3D lazerinį mikrofabrikavimą femtosekundiniais lazeriais bioaudinių inžinerijai ir fotonikai. Kartu su moki-niais sukūrė daugiaspalvių ultratrum-pųjų lazerinių impulsų parametrinį generatorių ir stiprintuvą, ultraspar-čiųjų vyksmų spektrometrą ir lazerių pramonėje bei moksliniams tyrimams plačiai naudojamą ekstremalaus inten-syvumo lazerinių impulsų parametrio stiprinimo technologiją OPCPA.

Paskelbė daugiau kaip 600 mokslo straipsnių, yra 14 išradimų autorius. Mokslo darbai cituoti arti 6 000 kartų (h indeksas viršija 30). Vadovavo 21 mokslų daktaro disertacijai (visos sėkmingai apgintos). Pagrindinės publikacijos – iš netiesinės opti-kos, lazerių fizikos ir ultrasparčio-sios lazerių spektroskopijos sričių. Monografijų „Parametriniai šviesos generatoriai ir pikosekundinė spek-troskopija“ (1983), „Lazeriai ir fotosin-tezė“ (1986), „Šviesos sūkuriai“ (1999), žodyno „Lazerių fizikos terminų žodynas“ autorius ir bendraautoris.

Dirbo mokslinį ir pedagoginį darbą JAV (Fulbrighto programa), Vokietijoje, Italijoje. Skaitė kviestinius moksl-i-nius pranešimus Berklio, Stanfordo, Oksfordo, Floridos, Miuncheno, Groningeno, Leiden, Sautamptono,

Tokijo, Londono universitetuose, JAV Livermore ir Los Alamoso nacio-nalinėse laboratorijose bei dauge-lyje tarptautinių konferencijų.

A. P. Piskarskas 1991 m. išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu, 1996 m. – tikruoju nariu, nuo 2017 m. – LMA narys eme-ritas, 2001–2005 m. ėjo LMA vicepre-zidento pareigas, 2009–2018 m. buvo LMA prezidiumo nariu, 1995–2003 m. – Lietuvos mokslo tarybos nariu, 1999–2003 m. – Lietuvos fizikų draugijos viceprezidentu, mokslo komisijos pirmininku. Europos fizikų draugi-jos skyriaus valdybos narys (1995), Lietuvos lazerių asociacijos presiden-tas (nuo 2005), tarptautinių mokslo žurnalų „Optics Communications“, „Optics and Quantum Electronics“, „Experimental Technique of Physics“, „Nonlinear Modelling and Control“, „Moscow University Physics Bulletin“ redakcinių kolegijų narys, „Lietuvos fizikos žurnalas“ tarptautinio patarėjų komiteto pirmininkas, Alexandero von Humboldto klubo prezidentas (nuo 1994), LR Vyriausybės Mokslo ir technologijų komisijos narys (2002–2004), Ūkio ministerijos tarybos narys (2001–2004), Lietuvos žinių ekono-mikos forumo tarybos narys (2004–2008). Baigęs aktyvią veiklą, tapo VU profesorių emeritų klubo nariu.

A. P. Piskarsko mokslinė ir organi-zacinė veikla buvo įvertinta ne vienu apdovanojimu. 1984 m. apdovanotas SSRS valstybine mokslo ir technikos premija už netiesinės optikos tyrimus, 1992 m. – Alexandero von Humboldto mokslo premija, 1994 m. – Lietuvos

mokslo premija už darbų ciklą „Šviesos parametriniai reiškiniai kristaluose (1984–1993 m.)“ (kartu su Romualdu Danieliumi ir Algirdu Petru Stabiniu), 1999 m. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi, 2001 m. – Europos fizikų draugijos Kvantinės elektronikos premija už novatoriškus ultratrum-pų impulsinių šviesos šalti-nių, paremtų optine parametrine gene-racija ir osciliacija, tyrimus ir vystymą, 2002 m. – Lietuvos mokslo premija už darbų ciklą „Fotosensibilizuota navikų terapija: fizikiniai, biochemi-niai, ikiklinikiniai ir klinikiniai tyrimai (1986–2000 m.)“ (kartu su Ričardu Rotomskiu, Giedre Virgilija Streckyte, Benediktu Juodka, Vida Kirveliene, Liudvika Laima Gričiūte, Konstantinu Povilu Valucku, Laima Bloznelyte-Plėšniene ir Janina Didžiapetriene). 2003 m. įteikta Šv. Kristoforo sta-tulėlė už nuopelnus Vilniaus mies-tui, 2007 m. skirta Partnerystės pažangos premija už Lietuvos laze-rių mokslo ir pramonės sutelkimą proveržiui į pasaulines rinkas (kartu su Romualdu Danieliumi, Kęstučiu Jasiūnu ir Rimantu Kraujaliu). 2019 m. apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiumi.

Lietuva neteko iškilaus moks-lininko, pakylėjusio šalies fizikos mokslus į plačiai vertinamas aukš-tumas. Nuoširdžiai užjaučiame akademiko Algio Petro Piskarsko šeimą, artimuosius ir visą akademinę bendruomenę. Jis išliks autoritetu ne vienai mokslininkų kartai. •

Lietuvos mokslų akademija

Redakcinė taryba: J. Banys (pirmininkas), A. Bernotas, Z. Dabkevičius, G. Dzemyda, L. Kupčinskas, R. Maskoliūnas, V. Nekrošius, R. Petrauskas, V. Stanys, R. Šiaučiūnas, L. Valkūnas.

Leidinį rengė: S. Aukštinaitenė, A. Bagdonavičienė, D. Barnard, E. Baronienė, I. Berulienė, M. Datkūnaitė, A. Daučiūnienė, R. Daukšienė, L. Milošienė, J. Olechnovičienė, V. Paškauskienė.

Kalbos redaktorė S. Tamulionienė, nuotraukos V. Valuckienės, apipavidalino M. Datkūnaitė.